

SUB: SOCIOLOGY

TIME: 3 HRS

STD: SYJC

MARKS: 80

Q1 A) Complete the following statements and rewrite it.**(05)**

1. _____ marriage is one of the major causes of over population.
(adult/ inter-caste/ early/ inter-religious)
2. The process of reduction of restrictions on economic activities is known as _____.
(globalisation/ privatisation/ industrialisation/ liberalisation)
3. The religion based on ethical rationalism called Din-i-ilahi was founded by _____.
(Shahjahan/ Akbar/ Jehangir/ Birbal)
4. The _____ God is a prominent deity in the pantheon of Gods in sacred groves in Maharashtra.
(Sun/ Eagle/ Rain/ Tiger)
5. The New Economic Policy was signed in the year _____.
(1981,1991,2001, 2011)

B) Correct the incorrect pair and rewrite it**(05)**

1. a) Lesbian	Male-female relation
b) Gay	Male-male relation
c) Bisexual	Person attracted to 2 sexes
d) Transgender	Biological sex does not match one's psychological self
2. a) Women's Movement	Gender equality.
b) International Decade of Women	1991-2001
c) Towards equality	Report on the Status of Women in India.
d) Feminist movement	India after
3. a) Animism	Edward Tylor
b) Totemism	James Frazer.
c) Manaism	Robert Marett.
d) Naturism	Malinoski
4. a) Mahatma Phule	Arya Samaj
b) Raja Rammohan Roy	Abolition of sati
c) Dr. B.R.Ambedkar	Constitution of India
d) Maharishi Karve	Mumbai university
5. a) Negrito	Racial
b) Hinduism	Religion
c) Sanskrit	Lingual
d) Tamil Nadu	Casteism

12/01/2024

C) Identify the appropriate term from the given option in the box and rewrite it against the given statement. (05)

Purusharthas, Devrai, Familism, Secularism, Mobile Phone, Addiction

1. Family is the unit of social responsibility.
2. The four aims of Hindu life.
3. Sacred groves in the tribal community.
4. Nowadays, it's status symbol in the society.
5. Respect and tolerance for people of all

D. Correct the underlined words and complete the statement. (05)

1. When people are identified on the basis of wealth, education and job is Role.
2. Domestic violence refers to Co-operation within the family.
3. Widow remarriage was permitted in the Later Vedic period.
4. Education, law, police and court are informal means of social control.
5. Digitization is based on belief.

Q2) Write Short Notes (Any 2) (08)

1. Domestic violence
2. Workers movement in India.
3. Modernisation.

Q3. Distinguish Between: - (Any 3) (12)

1. Environment and Farmers movement.
2. Casteism and Linguism.
3. Substance and Mobile Addiction
4. Status of women in Early Vedic and Later Vedic Period
5. Globalisation and Westernisation

Q4) Explain the concepts with suitable examples (Any 2) (08)

1. National Integration.
2. Social Movement.
3. Digitalisation.

Q5) A- Complete the Concept Map (04)

Q5) B- State whether True or false with reason (Any 2)

(08)

1. Social reformers had an impact on women's movement in India
2. Industrialization has brought about many changes in the Indian society.
3. Tribal economy is very simple.

Q6) A- Read the Passage and answer the questions given below.

(06)

Sarva Shiksha Abhiyan (SSA) is a Government of India programme that makes education for children between the ages 6-14 free and compulsory. This programme was pioneered by the former Indian Prime Minister Shri Atal Behari Vajpayee in 1993-94. It became totally operational since 2000-2001. This programme made education a Fundamental Right.

Along with this, the Government of India also launched the National Programme of Nutritional Support to Primary Education (NP-NSPE) on 15th August 1995. From here emerged the concept of free 'Midday Meal' for children going to schools which were managed by local bodies like Gram Panchayats and Municipal Corporations. The Midday Meal is mandatory. It is taken for granted that the children should be given good, nutritious food on a daily basis. A lot of organisation goes into the cooking and delivering of these meals to the schools on time.

Universal Education goes hand in hand with Nutrition. Children of the village and municipal schools look forward to this meal. For several of them it is perhaps the main meal of the day.

1. How does the SSA programme help in removing illiteracy from our society?
2. What are the provision provided by the government through SSA and NP-NSPE?

Q6) B- Give your Personal Response (Any 1)

(04)

1. The problems of aged increased during the covid pandemic times.
2. Regionalism is an obstacle in the process of national integration.

Q7) Answer Any one in about 150-200 words.

(10)

1. Discuss how cities have become centres of social problems? Provide solutions to tackle the issue.
2. How has environmental movements impacted the society?

10/01/2024

Prelims Exam

Subject: Philosophy

Std:12th

Marks-80

Time: 3 hrs

Note: 1) All the questions are compulsory

2) Figures to the right indicate full marks

3) Answer to every question must be started on a separate page.

Q.1.A] Fill in the blanks choosing the correct option from the bracket.(6 Marks)

1) According to Descartes corporal and incorporeal are two independent substance which have _____.

(Opposite/inter dependent/inter relation)

2) Experience of _____ objects is about the form color shape type etc of object.

(Material/imaginary Philosophical)

3) _____ doesn't accept immortality of soul and rebirth.

(Jain, Charvaka, Advaita)

4) Dharma is closely related the word _____.

(Rita/Raaj/Fruits)

5) _____ is the characteristic of scientific knowledge.

(Objectivity/Subjectivity/intersubjectivity)

6) _____ experiences involve natural and manmade elements.

(Aesthetic/imaginary/divine)

B] Find the odd word/Pair out: (4 Marks)

1) Thales, Anaximenes, Heraclitus, Descartes.

2) soul, human being, mind, wisdom.

3) love, colour, smell, touch.

4)Pratidnya,Udaharana,Upanaya,Vigamana

C] complete the concept map/flow chart: (6 Marks)

1) Material elements accepted by Charvaka

a.

b.

c.

d.

2) Types of Satkaryavada

a.

b.

D] Give philosophical term used for the following: (4Marks)

1) The actual presentation of work of art and its receiving

2) Inference for the self

3) One's own happiness is the highest Good

4) A thoery which believes that reason is the valid source of knowledge

Q.2.A] Answer the following question in 20 to 25 words each: (Any 5)

(10 Marks)

1) What is aesthetics perspective?

2) State the nature of atoms Democritus?

3) Why is Advaita Vedanta's 'Satkaryavada' called 'Vivaitavada'?

4) What is Descartes's body-mind interactionism?

5) Clarity and distinctness are the attributes of true proposition.

6) What are the noble truths of Bauddhas?

7) Risk related to information technology.

Q.3] Write short notes on: (any 3) (9 Marks)

- 1) Entelechy.
- 2) Dehatmavada.
- 3) Belief is not knowledge.
- 4) Purushartha
- 5) Indian view on Art.

Q.4.A] Distinguish between: (Any 2) (6 Marks)

- 1) Satkaryavada Vada and Asatkaryavada.
- 2) Rationalism and Empiricism.
- 3) Charvaka's soul and Buddha's soul.

B] State with reason whether the following statements are true or false: (Any 5) (10 Marks)

- 1) According to Parmenides reality is changing.
- 2) Aristotle explained the idea of God in terms of 'unmoved mover'.
- 3) Advaita Vedanta is pluralist.
- 4) Berkeley denies the existence of matter.
- 5) Only human beings can be called as Pramata.
- 6) Recycling also produce waste.
- 7) Human being has awareness of our awareness.

Q.5] Explain the following concept/statement in 80 to 100 words with example (Any 2) (10 Marks)

- 1) Explain the four types of classification of change given by Aristotle.
- 2) Explain Plato's notion of self.
- 3) State the pragmatic theory of truth and explain its drawbacks with examples

Q.6] Write a dialogue addressing the following philosophical/concept problem situation: (Any 1) (5 Marks)

- 1) Write a dialogue on the usefulness of technology to lead a good life and harms it causes.

2) Write a dialogue between an Artist and Appreciator considering whether the Aesthetic values is objective or not.

Q.7] Answer any one question in 150 to 200 words (Any 1) (10 Marks)

- 1) Explain in detail Descartes dualism and Spinoza's monism.
- 2) Discuss in detail ethics in Jain Darshana.

ARTS
PRELIM EXAM

11/01/2024

SUB: ECONOMICS

MARKS: 80

TIME: 3HRS

CLASS: S.Y.J.C

Q1A) Choose the correct option:

(5)

- 1) Concepts studied under Micro economics.
a) National income b) General Price level c) Factor pricing d) Product pricing
Options: 1) b and c 2) b, c and d 3) a, c and c 4) c and d
- 2) Demand curve is parallel to Y-axis, in case of:
a) Perfectly elastic demand b) Perfectly inelastic demand
c) Relatively elastic demand d) Relatively inelastic demand
Options: 1) a 2) b 3) c 4) d
- 3) A right shift in supply curve shows.
a) Contraction of supply b) decrease in supply c) expansion of supply
d) increase in supply
Options: 1) only a 2) only b 3) only d 4) only c
- 4) Under perfect competition, sellers are:
a) Price makers b) Price takers c) Price discrimination d) none of these
Options: 1) Only a 2) only b 3) only d 4) only c
- 5) Statements that highlight the significance of index number.
a) Index numbers are useful for making future predictions.
b) Index numbers help in the measurement of inflation.
c) Index numbers help to frame suitable policies.
d) Index number can be misused.
Options: 1) b, c and d 2) a, c and d 3) a, b and d 4) a, b and c

B) Complete the following statements:

(5)

- 1) The relationship between demand for a good and price of its substitute is _____.
a) direct b) inverse c) no effect d) can be direct and inverse
- 2) When supply curve is upward sloping, its slope is _____.
a) positive b) negative c) first positive then negative d) zero
- 3) While estimating national income, we include only value of final goods and services in order to _____.
a) make computing easy
b) avoid double counting
c) maximize national welfare of the people
d) evaluate the total economic performance of a nation.

- 4) Commercial banks acts as intermediate in the system to _____.
 - a) Make profits
 - b) Accelerate the country's economic growth
 - c) Mobilize the savings and allocating them to various sectors of the economy
 - d) Control the credit
- 5) Money market faces shortage of funds due to _____.
 - a) Inadequate savings
 - b) growing demand for cash
 - c) Presence of unorganised sector
 - d) financial management

C) Complete the correlation:

(5)

- 1) Pen and ink: _____ :: Tea and Coffee: Substitutes.
- 2) Single price: Perfect competition:: Discriminated price: _____.
- 3) Total cost: TFC + TVC:: Average cost: _____
- 4) Output method: _____ :: Income method: Factor cost.
- 5) _____: Central bank:: SBI: Commercial bank

D) Give an economic term:

(5)

- 1) Graphical representation of demand schedule.
- 2) Elasticity resulting from infinite change in quantity demanded.
- 3) Cost incurred per unit of output.
- 4) Charging different prices to different consumers for the same product or services.
- 5) Ramesh has registered all his import and export transactions.

Q2A) Identify and explain the concepts from the given illustrations: (Any 3)

(6)

- 1) Rajesh decided to take all decisions related to production such as what and how to produce.
- 2) Nilesh purchased ornaments for his sister.
- 3) 70% fall in the price of a commodity leads to 50% rise in quantity demand.
- 4) Devraj fix the price of his own product.
- 5) Raghu's father regularly invests his money in stock and bonds.

B) Distinguish between: (Any 3)

(6)

- 1) Direct Demand and Indirect Demand.
- 2) Relatively elastic and Relatively inelastic.
- 3) Monopoly and Monopolistic competition.
- 4) Gross domestic product Net domestic product.
- 5) Time deposit and Demand deposit.

Q3) Answer the following in brief: (Any 3.)

(6)

- 1) Explain the importance of Macro Economics.
- 2) Explain the features of Monopoly.
- 3) Explain the types of index numbers.
- 4) Explain the role of Foreign Trade.

5) Write in brief about the role of development financial institutions in the organized sector of money market of India.

Q4) State with reasons whether you agree or disagree with the following statements:
(Any 3) (12)

- 1) When price of Giffen goods fall, the demand for it increases.
- 2) Macro economics deals with the study of whole economy.
- 3) Perfectly inelastic Demand curve is parallel to the Y-axis.
- 4) Obligatory function is the only function of the government.
- 5) RBI is Banker's Bank.

Q5) Study the following table, diagram, passage and answer the questions given below: (Any 2) (8)

1) Study the following table and answer the questions:

Price per kg	Quantity Demanded			Market Demand(in kg)
	Consumer A	Consumer B	Consumer C	
25	16	15	12	
30	12	11	10	
35	10	09	08	
40	08	06	04	

Questions:

- i) Complete the market demand schedule.
- ii) Draw market demand curve on above market demand schedule.

2) Calculate Laaspeyre's Price Index number from given data:

Commodity	Year 2010		Year 2012	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	40	15	70	20
B	10	12	60	22
C	50	10	90	18
D	20	14	100	16
E	30	13	40	15

3) Study the following passage and answer the questions:

If all goes planned, state run insurers and pension funds may get the nod to invest in government backed start up focused funds.

Currently, talks are on between various government agencies, such as the Department for Promotion of Industry and Internal Trade and Industry regulators including the insurance regulatory and Department Authority of India and securities and exchange board of India to make this a reality.

The move comes at a time when there is a pressing need to create large pods of domestic capital, given recent changes to India's foreign direct instrument norms, which are anticipated to severely restrict Chinese origin funding into the country's start up ecosystem.

"There is a critical need to replace that anticipated short fall in capital. The government needs to get Indian investors to start investing. There is now a clarion call to start relying more on India's domestic financial institutions or domestic pools of capital and ensure they participate in a significant manner otherwise actions don't follow the words." A person with knowledge of the development said.

Answer the questions based on above passage:

- 1) (a). Which government authorities are involved in the talk?
(b). Highlight the critical need given in the passage.
- 2) Explain the motive of the above given passage in your own words.

Q6) Answer the following questions in detail: (Any 2)

(16)

- 1) Explain the types of price elasticity of demand.
 - 2) Explain the theoretical difficulties in measuring national income.
 - 3) Explain various reasons for the growth of public expenditure.
-

All the best

13/01/2024

Rizvi college of Arts, Science & Commerce

Prelimes

Std: S.Y.J.C Arts

Time: 3 hrs

Subject: History

Marks:80

Q.1. A) choose the correct alternative and rewrite the statement. (6)

1. Marathas defeated the Portuguese during the siege of _____
A. Phonda B. Vengular C. Surat D. Rajapur
2. Vasco da Gama was a seafarer from _____.
A. Poland B. France C. England D. Portugal
3. 'Declaration of Independence' was drafted by _____.
A. George Washington B. Thomas Jefferson C. Lord Amherst D. Lord
4. In 1995 the health department of the Indian government launched the campaign, dubbed as _____.
A. Measles- Rubella B. Pulse Polio C. B.C.G D. Triple Vaccine
5. An act similar to 'Right to information' was first applied in _____ in 1776.
A. Sweden B. France C. England D. India
6. The third battle of Panipat was fought between Marathas and the _____.
A. British B. Abdali C. Ahmed Khan Bangash D. Najib Khan

Q.1. (B). Find the incorrect pair from the group "B" and write the correct one. (4)

I. Group 'A'

1. National Human Rights Commission
2. Centre for Science and Environment
3. SEESCAP
4. INTACH

Group 'B'

1. Protection of Human rights
2. Study of Pollution in Delhi
3. Institute for Conservation of turtles
4. Organisation Creating awareness for conservation of heritage

II. Group 'A'

1. Bandung
2. Paris
3. London
4. Manchester Asian Unity

Group 'B'

1. Bandung Conference
2. The first Pan-African Congress in 1919
3. The first Conference of 'African Association' in 1900
4. Conference

III. Group 'A'

Group 'B'

1. America	Woodrow Wilson
2. England	Winston Churchill
3. Germany	Hitler
4. Italy	Linlithgow

IV. Group 'A'

Group 'B'

1. Kunwar Sinh	Lucknow
2. Nanasaheb Peshwa	Kanpur
3. Queen Lakshimibai	Jhansi
4. Chimasaheb	Kolhapur

Q.2 A) write the names of historical places/ person/events. (4)

1. Father of empirical Science-
2. The sea voyages for exploration were encouraged in the reign of queen-
3. Dutch established their first colony-
4. The first Europeans to arrive in India-

B) choose the correct reason and complete the sentence: (4)

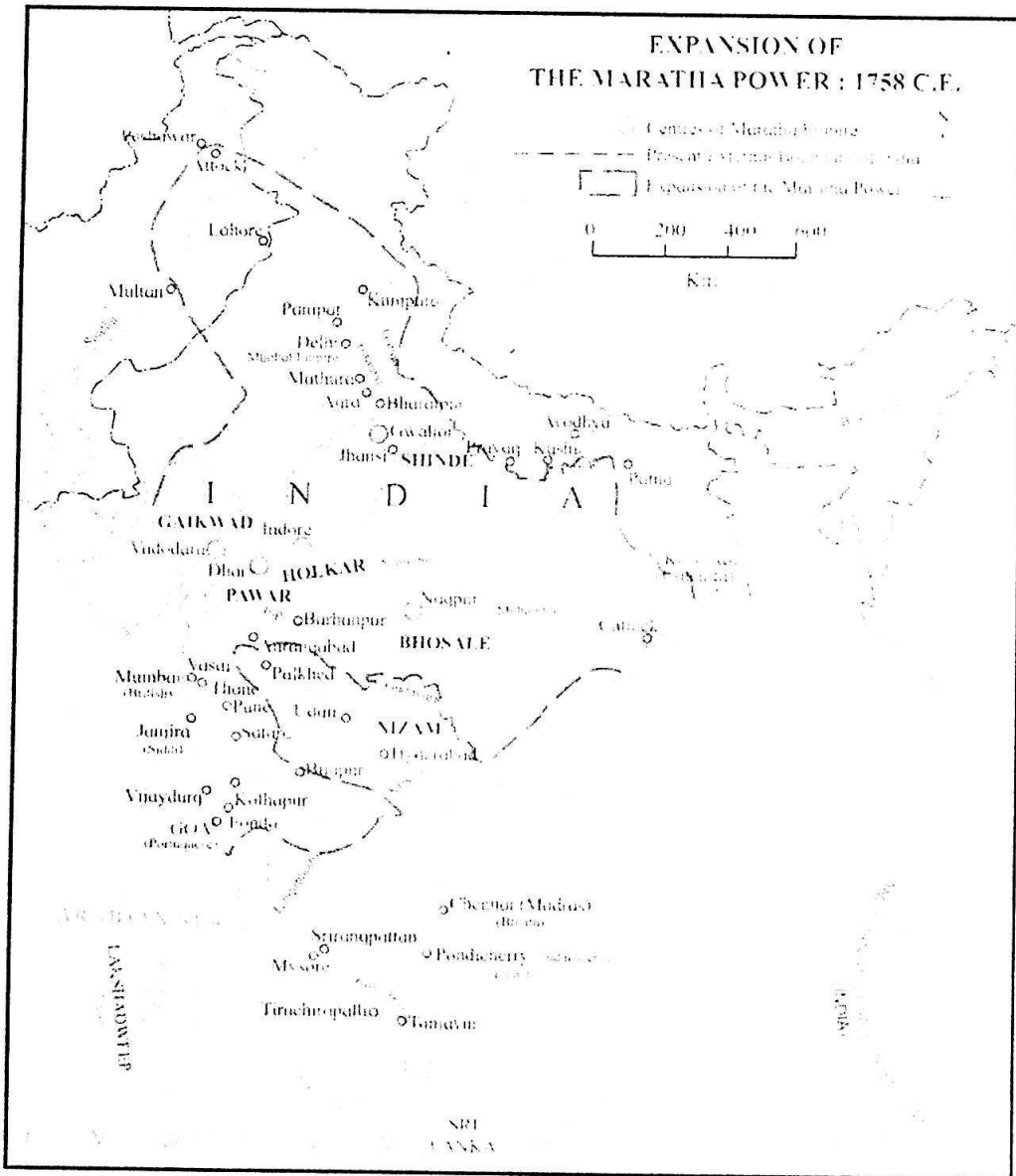
1. India became the member of World Trade Organisation. Because -
 - (a) India want to compete with other nations.
 - (b) India cannot stay aloof from global economy.
 - (c) India adopted the policy of liberalisation.
 - (d) India wanted to be in the leading position at global level.
2. No country was included in the ANZUS treaty except Australia, New Zealand and United States of America –
 - (a) They did not want to let United Kingdom and France to have an upper hand.
 - (b) It was a military pact.
 - (c) It was a secret pact.
 - (d) It was a pact only among countries with friendly relations.
3. During the Second World War the independence movements in Africa were more intensified. -
 - (a) The colonies in Africa threw away the dominance of alien European powers.
 - (b) African leaders were trained in western education system.
 - (c) During the Second World War the British and the French began to give some rights to the people in their colonies.
 - (d) European countries were involved in the Second World War.

4. Chhatrapati Shivaji Maharaj levied octroi on the salt trade to –

- (a) oppose the Portuguese
- (b) stop the British trade of salt
- (c) raise funds for Swarajya
- (d) oppose the colonialists

Q.3.A) Observe the map and answer the questions base on it.

(5)

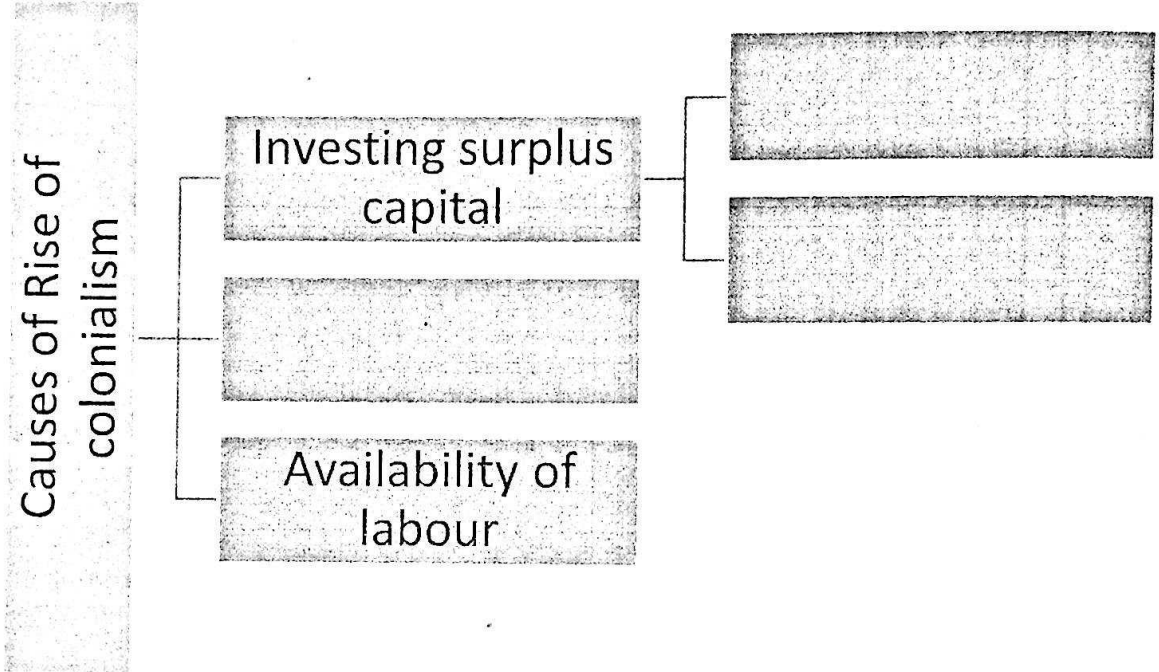

1. What is the map related to?
2. Which princely rulers ruled Gwalior?
3. Island to the East India.
4. Capital City of Mughal empire.
5. Country to the south of India.

B) Complete the concept map. (Any 4)

(8)

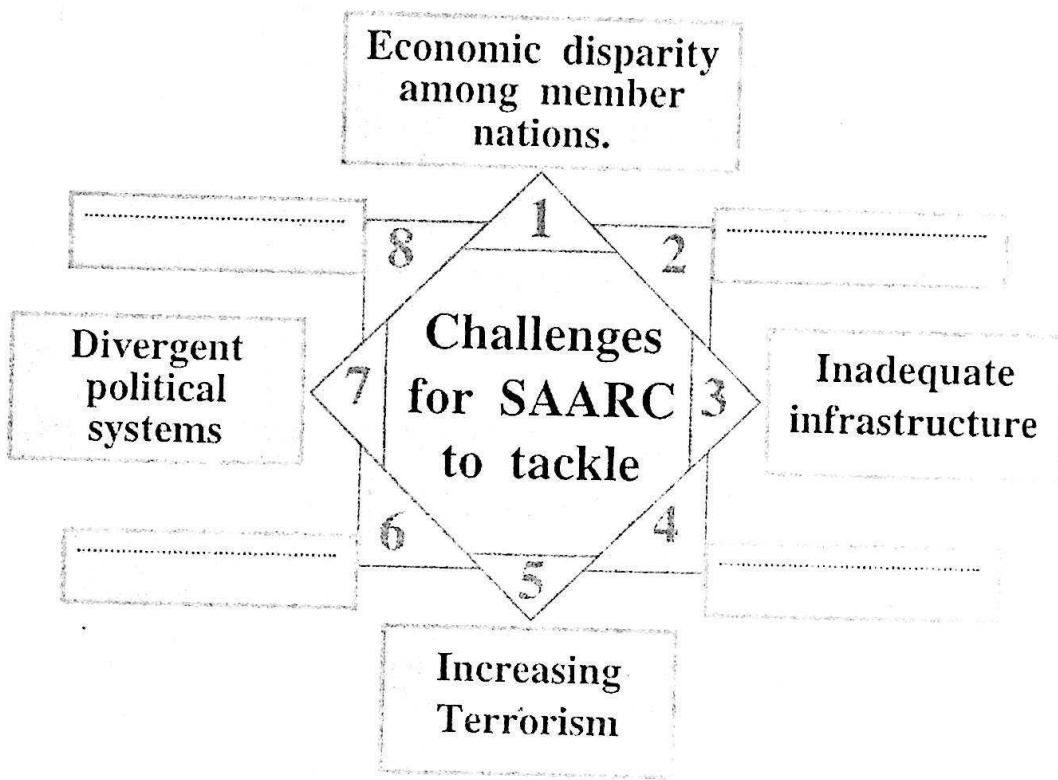
1.

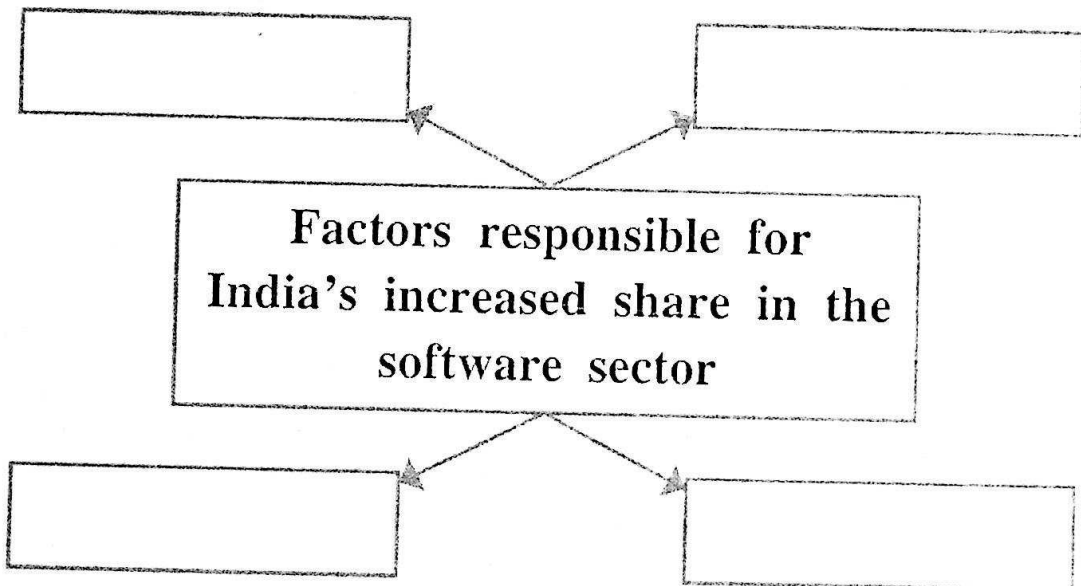
2.

Geographical Discoveries	
Marco Polo	
Mungo Park	
Abel Tasman	
Henry The Navigator	

3.

4.

Q.4. A) write the short notes (Any 3)

(6)

1. Political relations between Portuguese and Marathas.
2. Office holders appointed by Portuguese King.
3. Nature of Colonialism.
4. Economic Nationalism
5. Right to Information Act, 2008.

B) Explain the statement with reasons. (Any 3)

(9)

1. The industrial revolution first began in England.
2. European nations established colonies in America.
3. Indian rulers found it difficult to fight the Portuguese.
4. CENTO becomes non-operational.
5. There were three wars fought between the British and Myanmar.

Q.5. State your opinion (Any 3)

(9)

1. In 1923, the British accepted the sovereignty of Nepal.
2. Chhatrapatti Shivaji Maharaj built a strong naval force.
3. India has always opposed colonialism.
4. India is a leading country in the field of space research.
5. The Portuguese rule in Goa remained untouched till 1961.

Q.6. Answer the following questions in detail. (Any 2)

(10)

1. Why did the strongest Maratha rule in India come to an end?
2. What were the social reforms on which Raja Ram Mohan Roy put a great emphasis.
3. Explain the sport policy of the government of India.

Q.7. Answer the following questions with the help of given points. (Any 3)

(15)

1. Renaissance period in Europe.
 - a) Arts
 - b) Metallurgy
 - c) Textile industry
2. Anglo-maratha wars:
 - a) First Anglo-Maratha war
 - b) Second Anglo- Maratha war
 - c) Third Anglo-Maratha war
3. Education
 - a) Primary Education
 - b) Mid day Meal
 - c) Sarva Shiksha Abhiyan- SSA
4. European crusades.
 - a) Supporting the crusades.
 - b) Causes of the failure of crusades
 - c) Consequences of crusades

13/01/2024

CLASS: S.Y.J.C.

PRELIMINARY EXAM

SUBJECT: LOGIC

MARKS: 80

DURATION: 3 HRS

- Note:*
- (1) All questions are compulsory.
 - (2) Figures to the right indicate full marks.
 - (3) Write answers of all questions on new pages.

Q. 1. (A) Fill in the blanks using suitable words / terms from those given in the brackets : [10]

(1) 'No bananas are yellow' is an _____ proposition. (8)

[A / E]

(2) Shorter truth table is a _____ method.

[Direct / Indirect]

(3) The rule of _____ is expressed as $[(P \cdot P) \equiv P]$.

[Simplification / Tautology]

(4) _____ method begins with the negation of the conclusion.

[C. P. / I. P.]

(5) The rules of U. G. and E. G. are used to _____ the quantifiers.

[Add / Drop]

(6) The expression "Given anything" is _____.

[Existential quantifier / Universal quantifier]

(B) Give logical terms for the following :

- (1) An education in which the quality of the proposition changes. (4)
- (2) A good power of reasoning where solution to a problem strikes all of a sudden and unexpectedly.
- (3) The variable which is either a part of a quantifier or preceded by an appropriate quantifier.
- (4) Perception with a definite purpose.

Q. 2. (A) State whether the following statements are True or False: (6) [10]

- (1) Propositional function contains at least one bound variable.
- (2) Indian logicians make distinction between inference for oneself (swartha) and inference for others (parartha).
- (3) A hypothesis must be inconsistent with the fundamental assumptions.
- (4) Contingency is always true.
- (5) In experiment, variation of factors is possible.
- (6) Syllogism is an immediate inference.

(B) Match the words in Group 'A' with those in Group 'B': (4)

Group 'A'	Group 'B'
(a) Elementary valid argument	(1) Indirectly verified
(b) Decision procedure	(2) Rules of inference
(c) Non-instantial hypothesis	(3) Contingency
(d) Mal-observation	(4) Shorter truth table
	(5) Misinterpretation of sense data

Q. 3. (A) Use shorter-truth table method to state whether the following statement forms are tautologous or not (Any TWO): (6) [12]

- (1) $\sim p \vee (p \supset q)$
- (2) $p \supset (p \vee q)$
- (3) $(p \vee p) = \sim p$

(B) Construct formal proof of validity by using conditional proof (C.P.) or indirect proof (I.P.) for the following arguments (Any TWO): (6)

- (1) (i) $\sim K \vee G$
(ii) $G \supset I$
(iii) $\sim I$ $\therefore \sim K$
- (2) (i) $R \supset (Q \supset P)$
(ii) $S \supset R$
(iii) $T \supset Q$
(iv) $\sim P$ $\therefore S \supset \sim T$
- (3) (i) $A \vee (B \supset C)$
(ii) $C \supset D$
(iii) $\sim D$
(iv) $B \vee E$ $\therefore \sim A \supset E$

Q. 4. (A) Give opposition of the following propositions as directed [12
(Any THREE): (6)

- (1) All roses are red.
[Contradictory and Contrary]
- (2) Some lectures are informative.
[Sub-altern and Sub-contrary]
- (3) Some vehicles are not black.
[Contradictory and Sub-altern]
- (4) Not a single tortoise is a fast runner.
[Contrary and Sub-altern]
- (5) Some paintings are beautiful.
[Contradictory and Sub-contrary]

(B) Give Converse and Obverse of the following statements (6
(Any THREE):

- (1) All butterflies are delicate.
- (2) No pencil is soft.
- (3) Some snakes are not poisonous.
- (4) Some chocolates are bitter.
- (5) Some mangoes are not ripe.

Q. (5) B Give reasons for the following (Any TWO): (4) [12]

- (1) Quantifiers are not used while symbolizing singular propositions.
- (2) Obverse of 'A' proposition is 'E' proposition.
- (3) The udaharan or example in the third proposition is a unique feature of Nyaya syllogism.

(B) Recognize with reasons the formal fallacies committed in the following categorical syllogisms (Any TWO): (4)

- (1) All hill stations are tourist places.
All tourist places are famous.
All famous places are crowded.
Therefore all hill stations are crowded.

- (2) All lawyers are orators.
No lawyers are scientists.
Therefore no scientists are orators.
- (3) Every story is entertaining.
Every folk song is entertaining.
Therefore every folk song is a story.
- (4) No ripe fruit is sour.
Some oranges are not sour.
Therefore some oranges are not ripe fruits.
- (C) Symbolize the following propositions using appropriate quantifiers and propositional functions given in the brackets (Any FOUR) : (4)
- (1) All films are entertaining.
[Fx — x is a film]
[Ex — x is entertaining]
- (2) Himalaya is a mountain.
[Mx — x is mountain]
[h — himalaya]
- (3) Some flowers are beautiful.
[Fx — x is a flower]
[Bx — x is beautiful]
- (4) Not a single pen is red.
[Px — x is a pen]
[Rx — x is red]
- (5) Some ornaments are not expensive.
[Ox — x is an ornament]
[Ex — x is expensive]

P.T.O.

Q. 6. (A) Explain the following terms (Any TWO) :

(6) [12]

- (1) Fallacy of undistributed middle.
- (2) Rule of Existential Instantiation (E.I.)
- (3) Contradictory relation of traditional square of opposition of propositions.

(B) Construct formal proof of validity for the following arguments (Any TWO) :

(6)

- (1) (i) $(x)(Ax \supset \sim Bx)$
(ii) $(x)(\sim Bx \supset \sim Cx)$
(iii) $(x)Ax$ $\therefore (x)\sim Cx$
- (2) (i) $(x)(Mx \supset Nx)$
(ii) $(\exists x)(Mx \cdot Px)$ $\therefore (\exists x)(Px \cdot Nx)$
- (3) (i) $(x)(Lx \supset Sx)$
(ii) $(x)(Jx \supset Lx)$
(iii) Jm $\therefore Sm$

Q. 7. (A) Answer the following questions in brief (Any TWO) :

(6) [12]

- (1) Differentiate between observation and experiment.
- (2) Hypothesis must be simple. Explain with an example.
- (3) Explain formal grounds of induction.
- (4) Give any one characteristic of hypothesis with explanation.

(B) Answer the following (Any ONE) :

(6)

- (1) Explain direct verification of hypothesis with an example.
- (2) Explain fallacies of observation with an example.

PRELIM EXAM 2024

SUBJECT: ENGLISH STD-XII

Time: 3 Hrs

(Max Marks: 80)

SECTION 1: PROSE

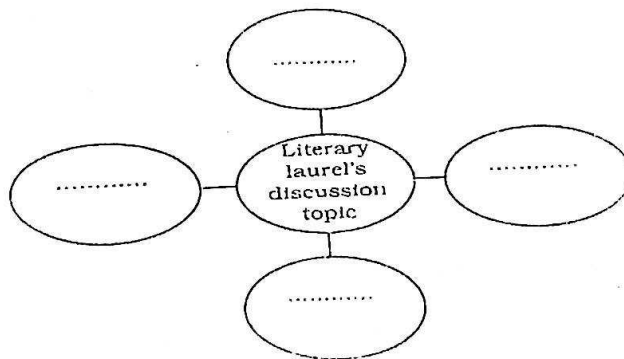
(Reading for Comprehension, Language Study, Vocabulary, Summary, Note- Making or Mind Mapping)

Q1.A)Read the given extract and complete the activity given below: [12 Marks]

I had a very simple upbringing. We were a lower middle class family. Our 300 square feet house did not even have basic amenities such as a fan, a refrigerator, a geyser, a dining table or a gas stove, leave alone an air conditioner or a car. It was only when I entered the college that I got a watch and we got a dining table and a gas stove at home. Nevertheless, culturally, I had rich childhood. Poets like Vinda Karandikar, Mangesh Padgaonkar and Vasant Bapat used to visit our home and for hours I could listen to the discussions about poetry and literature-Marathi and English. They used to talk about Keshavsut. Mardhekar, Shakespeare, Charles Dickens and Thomas Hardy. I did not fully understand their discussions in depth, but I was immensely impressed. We also were lucky to have Pt. Kumar Gandharv, Pt. Bhimsen Joshi and Pt. Jasraj visit our place and talk about Indian music till late night or sometimes dawn. This is how and why I developed my interest in literature and music during my school days. I did not and even today don't understand the 'grammar' of music, but I began to love it tremendously since then.

Most of the times, the topics of discussion at our home were about music literature, paintings, sculptures etc. I could listen to the discussions about Van Gogh, Mozart and Michaelangelo etc. It was because of such a milieu around me that I had a firm belief which I still hold that all arts are equally, if not more, important in our lives than Science or Technology. I had learnt from my childhood that money does not mean everything in life. It is necessary, but if at all there is something which enriches our lives and puts meaning to our existence. It is the arts, music and literature.

A.1 Complete the web about literary laurel's topic of discussion at Achyut Godbole's house.(2M)

A2 Give Reason:(2M)

I) Achyut Godbole has a firm belief that all arts are equal because.....

II) ii) Achyut Godbole developed interest in literature and music in the childhood days because...

A3 Explain:(2M)

"Nevertheless, culturally I had a rich childhood." Explain or interpret this statement in the light of the extract.

A4 Personal response:(2M)

Write four to five sentences about your childhood memory related to your family.

A5 Language study:(2M)

i) They used to talk about Keshavsut, Mardhekar, Shakespeare, Charles Dickens and Thomas Hardy. (Use 'Would' and rewrite)

ii) I did not fully understand their discussion in depth, but I was immensely impressed. (Use "Though or make it complex)

A6 Vocabulary:(2M)

	A		B
i	Amenities	a	enhance
ii	Upbringing	b	Work of are created by shaping malleable objects or lettering them harden
iii	Sculpture	c	Facility/infrastructure
iv	Enriches	d	The raising or training of a child

Q1.B.Language Study(Non-textual Grammer) (4M)

B1. Do as directed/Transformation of sentences:(3M)

(1) Villages need to follow strict rules. (Rewrite using 'must'.)

(2) He switched on the monitor at the back (Change the voice.)

(3) The increased water levels resulted in a better yield and more grass for animals to graze. (Rewrite using 'not only..... but also'.)

B2. Spot the error/s in the given sentence and rewrite the correct sentence:(1M)

The two girls sat besides each other in complete silence.

2. (A) Read the following extract and complete the activity given below: [12 Marks]

My son starts school today. It is all going to be strange and new to him for a while and I wish you would treat him gently. It is an adventure that might take him across continents All the adventures probably include wars, tragedy and sorrow. To live this life will require faith, love and courage.

So, dear teachers, will you please take him by his hand and teach him things he will have to know-but gently, if you can. Teach him that for every enemy, there is a friend. He will have to know that all men are not just, that all men are not true. But teach him also that for every scoundrel there is a hero that for every crooked politician, there is a dedicated leader.

Teach him if you can that 10 cents earned is of far more value than a dollar found. In school, teach him it is far more honourable to fall than to cheat. Teach him to learn how to gracefully lose, and - enjoy winning when he does win.

Teach him to gentle with people, tough with tough people. Steer him away from envy if you can and teach him the secret of quiet laughter. Teach him if you can-how to laugh when he is sad, teach him there is no shame in tears. Teach him there can be glory in failure and despair in success. Teach him to scoff at cynics.

Teach him if you can the wonders of books, but also give time to ponder the extreme mystery of birds in the sky, bees in the sun and flowers on a green hill. Teach him to have faith in his own Ideas, even if everyone tells him they are wrong.

Try to give my son strength not to follow the crowd when everyone else is doing it. Teach him to listen to everyone, but teach him also to filter all that he hears on a screen of truth and take only the good that comes through.

Teach him to sell his talents and brains to the highest bidder but never to put a price tag on his heart and soul. Let him have the courage to be impatient, let him have the patience to be brave. Teach him to have sublime faith in himself, because then he will always have sublime faith in mankind, in God. This is the order, teachers but see what best you can do. He is a nice little boy and my son. (Abraham Lincoln's Letter to His Son's Teacher)

A.1. Read the following four statements and find out two most suitable statements that summarises the extract.(2M)

- (i) The extract is about Abraham Lincoln's passion and zest for learning.
- (ii) The extract deals about what school should do or should not do.
- (iii) The extract speaks about Lincoln's belief that education is a potential tool for building up the all-round personality of the student.

(iv) The extract deals with Lincoln's appeal to the teacher to be lenient as well as strict with the students.

A2 Complete:(2M)

(i) According to Lincoln child can save himself from imitating the crowd by.....

(ii) According to Lincoln adventure means.....

A3 Explain:(2M)

'It is far more honourable to fail than to cheat'. Explain the statement about 50 words.

A4 Personal response:(2M)

Describe your views in about 50 words about teachers/schools contribution in the personality development of a child/student.(2M)

A5 Language study:(2M)

i) You would treat him gently

(Find out the correct sentence from the given options in which modal auxiliary showing 'advice' is used and rewrite)

(a) You will treat him gently.

(b) You need to treat him gently.

(c) You should treat him gently.

(d) You shall treat him gently.

(ii) It is an adventure that might take him across continents. (Remove that and rewrite)

A6 Vocabulary:(2M)

Fill in the blanks with appropriate words given in the box and rewrite.(2M)

(crooked, scoff, steer, sublime)

(a) The whole of Sahyadri mountains are abounding in picturesque and..... scenery.

(b) He was trying to involve me in another.....deal.

(c) When planning the boat trip, we had completely forgotten that we needed somebody to.....

(d) His enemy....at his 'tear drops'.

Q.2. (B) Summary: [3 Marks]

Write a summary of the above extract in short with the help of the given clues and suggest a suitable title.

Abraham Lincoln's letter to the teacher - adventures - humanity- honesty- child tackle ups and down in life-book reading - not to follow crowd - message -conclusion

Q.2.(C) Mind-Mapping: (3M)

Develop a mind-mapping frame/design to show the preparations you will make while planning your first trek into the Sahyadri Hills. Your plans can include: (i) Choice of place (ii) Physical preparations (iii) What to carry (iv) Precautions, etc.

SECTION II-POETRY AND APPRECIATION

Q3. (A) Read the given extract and complete the activity given below:[10 Marks]

When I had money, money, O!
I knew no joy till I went poor;
For many a false man as a friend
Came knocking all day at my door.
They felt I like a child that holds
A trumpet that he must not blow
Because a man is dead; I dared
Not speak to let this false world know.
Much have I thought of life, and seen
How poor men's hearts are ever light;
And how their wives do hum like bees
About their work from morn till night.
So, when I hear these poor ones laugh,
And see the rich ones coldly frown
Poor men, think I, need not go up
So much as rich men should come down.
When I had money, money, O!
My many friends proved all untrue;
But now I have no money, O!
My friends are real, though very few.

A.1. State whether the following sentences are true or false and rewrite.(2M)

(i) In the past poet had many friends but no real friend.

(ii) Poet feels like a child who can blow the trumpet which he held as he pleases.

(iii) According to the poet poor people not need to be rich, but much rich people must be poor.

(iv) When poet become poor, he had many real friends.

A2 Give reasons:(2M)

(i) Friends come knocking all day at the poet's door

(ii) Poor man's wife hum like bees

A3 Personal response (2M)

'Money makes the world go round.' Explain your views in fifty words in the light of the poem.

A4 Poetic Device:(2M)

Find out and explain the figure of speech in the following line: "And how their wives do hum like bees".

A5 Creativity:(2M)

Compose one stanza of four lines on 'Friendship'.

Q.3.B.Appreciation: (4M)

Read the given extract and write the appreciation of the given poem based on the following aspects:

The river has a soul.

It knows, stretching past the town,

From the first drop of rain to dry earth

And mist on the mountaintops.

The river knows

The immortality of water.

A shrine of happy pictures

Marks the days of childhood.

Small town grows with anxiety

For the future.

The dead are placed pointing west,

When the soul rises

It will walk into the golden east,

Into the house of the sun.

In the cool bamboo,

Restored in sunlight,

Life matters, like this.

In small towns by the river

We all want to walk with the gods.

- Form of the poem, theme and its significance
- Poetic style, language features, poetic devices
- Inspirational message, values, morals reflected
- Your opinion and critical evaluation of the poem.

SECTION III (WRITING SKILL)

4) Complete the activities as per the instructions given below:[16 Marks]

A)(1) Draft a Virtual Message:(4M)

Using information from the dialogue given below. write the message which Surabhi left for her sister, Shweta. Do not leave out any vital information or add any new information.

Atharva: Is this 28171129 ?

Surabhi: Yes. May I know who is speaking?

Atharva: I am Atharva. I want to speak to Shweta. I am her friend from IIM, Indore.

Surabhi: I am her sister. Shweta is not at home at the moment. Can you call her after some time?

Atharva: I shall be little busy. Actually, I have got a placement at the Hotel Taj, Goa, and will have to join with immediate effect. So right now, I am trying to get all the formalities completed. This is the news I wanted to give Shweta. Will you do that for me? Also tell her that I will let her know my new cell phone number as soon as I get one.

Surabhi: I'll do that. Bye and all the best.

Surabhi has to leave for her office. So, she wrote a note for Shweta. Draft her message in not more than 50 words.

OR

(2) Statement of Purpose:(4M)

Read the personal details given below and prepare a suitable Statement of Purpose.

Prithviraj Kapoor Dance school is one of the leading educational institute in the field of dance for the artists all over India. Right from the age of 8 you have been taking a training to become a classical dancer from Pandit Birjumaharaj. because of him you got an opportunity to perform in some dance shows at Pune International Dance Festival during Ganeshotsava and even have won a ward at the hands of Hema Malini the well-known dancer and actor of Bollywood. You are very fast In learning the steps and clear about the instructions. Dancing has helped you in winning many trophies for your college. Prepare a statement of purpose that will make a way for you to secure an admission in this institute.

OR

(3) Group Discussion: (4M)

A boy whose parents are working at a construction site but are doing no compromise in giving education to their son. the boy is also studious and hardworking and this year in SSC board exam he has secured 90 plus percentage. But now as his financial condition is not enough sound, he is thinking to discontinue his education and work with his parents. For further education he needs monetary help. You and your few friends have come together to find out some solution to his problem. Before this you and your friends had a group discussion to help him. Prepare four or five of your discussion about it

4 (B) Attempt any ONE of the following:

(1) Email Writing: (4M)

A company has been marketing spurious medicines behind claims that its product I could be effective in preventing Covid 19 Corona or other forms of influenza. Write an email to the Drug Controller General of the Directorate of Health Service, Mumbai examining the claim of the company and explaining the harm these kinds of claims could cause.

OR

(2) Report Writing: (4M)

Write a report of a monsoon trek in which you participated as a member of your Junior college contingent.

OR

(3) Interview Questions:(4M)

Saina Nehwal and PV Sindhu are playing against each other in the Common Wealth Games. As a reporter of the Indian Express newspaper you met and interacted with Saina Nehwal and learnt about her achievements and future plans related to badminton. Frame a set of 8 to 10 questions that covers the interview.

Name of the interviewee (distinguished personality)	
Area of Success/Reputation	
Date/Venue/Time	
Duration of Interview	

Questions:

(1) Inspiration	
(2) Family support	
(3) Daily routine	
(4) Strength/drawback	
(5) Success mantra	
(6) Game & family balance	
(7) Memorable incident/event	
(8) Other interest	
(9) Message	

4 (C) Attempt any ONE of the following: (4M)

(1) Speech Writing:

Prepare a speech to be delivered in your college on the issue 'Global Warming' and need to address the growing concern.

OR

(2) Compering:

Imagine that you are a compere of 'Gandhi Jayanti Celebration' which is to be celebrated in your junior college. Prepare a compering script of the programme with the help of the following points.

- Introduction

- Welcome of the guest
- Main events (speeches of students, skit performance of the students and guest's speech)
- Cleanliness drive Vote of thanks

OR

3) Expansion of Idea:

Expand the following idea in about 120 words. It must have an introduction, middle and the conclusion.
"Fortune Favours Brave"

4 (D) Attempt any ONE of the following:(4M)

(1) Book Review:

Write a review of a book that you have recently read. four points given below. Write your review based on any four points given below:

- Name of the characters (main and supporting roles)
- About the story/ theme of the book
- Why did you like or not like the book
- Special features/novelties/novel ideas
- Should others read this book/would you recommend your friend/s to enjoy it read this book/why?

OR

(2) Blog Writing: (4M)

Write a blog in a proper format on "Rivers Source of Life of Cities. Write your answer in about 150 words.

OR

(3) Appeal:(4M)

Prepare an Appeal in the form of an advertisement on water conservation to be displayed on your college notice board use attractive slogan. Make use of the following points.

- Persuasive appeal
- Information about the programme to be undertaken
- Ask for contribution
- Need to save the Earth

- Other ideas of your own

SECTION IV: LITERARY GENRE - (NOVEL)

5. (A) Do the following as per the instructions: (4M)

A.1. Match the author/novelists given in column 'A' with their work given in column 'B'. (2M)

A	B
1. Geoffrey Chaucer	A. Clarissa
2. Herman Melville	B. Evelina
3. Frances Burney	C. The Canterbury Tales
4. Samuel Richardson	D. Billy Budd

A.2. Add a word to the sentence as an answer and rewrite. (2M)

- (1) Setting includes place period, time, climate or weather and.....
- (2) The German word 'bildungsroman' indicate.....
- (3) The realistic novel is also called a novel of.....
- 4) Science fiction is a genre of speculative fiction flourished in the second half of the.....

5. (B) Write the answers of the following questions in about 50 words: [4 Marks]

- (1) Describe the atmosphere of the school described in the extract given for our study from the novel 'To Sir with Love'.
- (2) Write in your own words the entire half-yearly report programme of the students based on the extract given for our study from the novel 'To Sir with Love'.

5. (C) Write the answers of the following questions in about 50 words: [4 Marks]

- (1) Write a short character sketch of Philcas Fogg based on the extract given for our study from the novel 'Around the World in 80 Days'.
- (2) When Fix arrested Philcas Fogg Passepartout thought that he was a cause of his master's

misfortune. Give reason.

5. D. Write the answers of the following questions in about 50 words: (4M)

(1) Discuss the importance of the following statement in the light of the extract given for study from the novel 'The Sign of Four'.

'Holmes carefully examined the paper given by Mary'

(2) Miss Morstan plans to meet Sherlock Holmes. Give reason.

हिंदी कृति पत्रिका (बारहवीं)

समय: ३ : ०० घंटे

कुल अंक ८०

कृति पत्रिका के लिए सूचनाएँ :

1. सूचना के अनुसार गद्य, पद्य, विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।
2. सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।
3. सभी आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
4. व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १. गद्य (अंक-२०)

कृति १ (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए: (६)

जॉर्ज बर्नार्ड शॉ का एक पैराग्राफ़ मैंने पढ़ा है। वह उनके अपने ही संबंध में है: "मैं खुली सड़क पर कोड़े खाने से इसलिए बच जाता हूँ कि लोग मेरी बातों को दिल्लगी समझकर उड़ा देते हैं। बात यूँ है कि मेरे एक शब्द पर भी वे गौर करें, तो समाज का ढाँचा डगमगा उठे।

"वे मुझे बर्दाश्त नहीं कर सकते, यदि मुझपर हँसें नहीं। मेरी मानसिक और नैतिक महत्ता लोगों के लिए असहनीय है। उन्हें उबाने वाली खूबियों का पुंज लोगों के गले के नीचे कैसे उतरे? इसलिए मेरे नागरिक बंधु या तो कान पर उँगली रख लेते हैं या बेवकूफी से भरी हँसी के अंबार के नीचे ढंक देते हैं मेरी बात।" शॉ के इन शब्दों में अहंकार की पैनी धार है, यह कहकर हम इन शब्दों की उपेक्षा नहीं कर सकते क्योंकि इनमें संसार का एक बहुत ही महत्त्वपूर्ण सत्य कह दिया गया है।

संसार में पाप है, जीवन में दोष, व्यवस्था में अन्याय है, व्यवहार में अत्याचार... और इस तरह समाज पीड़ित और पीड़क वर्गों में बँट गया है। सुधारक आते हैं, जीवन की इन विडंबनाओं पर घनघोर चोट करते हैं। विडंबनाएँ टूटती-बिखरती नजर आती हैं पर हम देखते हैं कि सुधारक चले जाते हैं और विडंबनाएँ अपना काम करती रहती हैं।

१. आकृति पूर्ण कीजिए: (२)

(१) संसार में :-(२) जीवन में :-(३) व्यवस्था में :-(४) व्यवहार में :-

2. निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए समानार्थी शब्द लिखिए :

(2)

(1) ढेर :-

(2) मजाक :-.....

(3) दुर्लक्ष :-.....

(4) उपहास :-.....

3. 'लोगों के सक्रिय सहभाग से ही समाज सुधारक का कार्य सफल हो सकता है' इस विषय पर अपने विचार स्पष्ट कीजिए ?

(2)

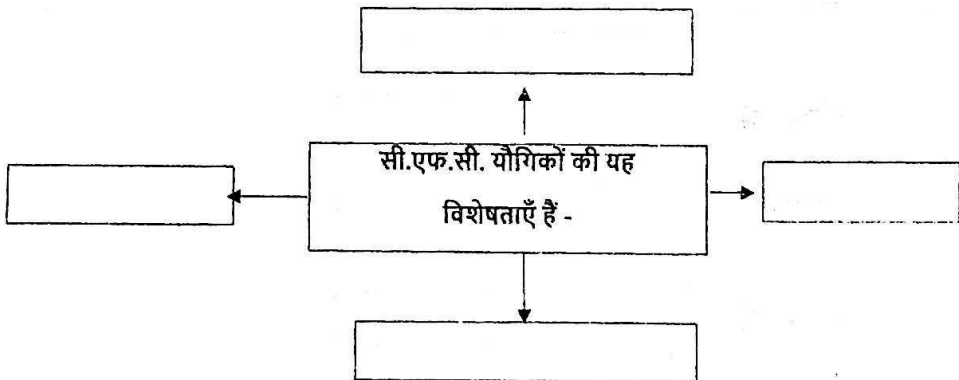
(आ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:

(6)

सी.एफ.सी. यौगिकों का एक खास गुण है कि ये नष्ट नहीं होते । इनका न तो ऑक्सीकरण होता है और न ही अपघटन । ये पानी में भी नहीं घुलते ; यहाँ स्वाभाविक रूप से सवाल उठता है कि इस्तेमाल में आने वाले इन यौगिकों का आखिर होता क्या है? सबसे पहले एक अमेरिकी वैज्ञानिक एफ.एस. रोलैंड का ध्यान इस प्रश्न की ओर गया । उन्होंने इस दिशा में लगातार कई वर्षों तक अनुसंधान किया । उनका शोधपत्र जब १९७४ में 'नेचर' नामक प्रतिष्ठित पत्रिका में प्रकाशित हुआ तो पूरी दुनिया में एक हलचल-सी मच गई। अपने पत्र में रोलैंड ने निष्कर्ष दिया था कि ये यौगिक धरती की ओजोन परत को नष्ट कर चुके हैं। शुरू में लोगों ने रोलैंड की बातों को कोई खास अहमियत नहीं दी । कुछ लोगों ने उन्हें 'आतंकित पर्यावरणवादी' कहकर उनका उपहास किया लेकिन कुछ ही साल बाद १९८५ ई. में ब्रिटिश सर्वे टीम के कार्यों से रोलैंड की बात सही साबित हो गई । टीम ने न केवल ओजोन विघटन की पुष्टि की बल्कि अध्ययन करके बताया कि दक्षिणी ध्रुव क्षेत्र में ओजोन की परत काफी छीज चुकी है और उसकी ते वजह से वहाँ एक बड़ा छिद्र हो गया है । अमेरिकी उपग्रह निंबस द्वारा भेजे गए चित्र से भी रोलैंड की बात की पुष्टि हुई । ब्रिटिश टीम ने चेताया भी कि यदि बहुत जल्दी ओजोन विघटन को न रोका गया तो ओजोन परत के छीजने से आने वाली पराबैंगनी किरणों से धरती के तापमान में वृद्धि होगी तथा अनेकानेक तरह की त्वचा संबंधी व्याधियाँ फैलेंगी । त्वचा के कैंसर के रोगियों की संख्या लाखों में होगी ।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए:

(2)

(२) निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए हुए विलोम शब्द लिखिए :

- (१) अवगुण >
- (२) देर >
- (३) छोटा >
- (४) गलत >

(२)

(३) 'पर्यावरण रक्षा में हमारा योगदान' इस विषय पर अपने विचार अभिव्यक्त कीजिए ?

(२)

इ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (कोई दो)

(६)

- १) निरालाजी का आतिथ्य भाव स्पष्ट कीजिए ?
- २) 'बैजू बावरा संगीत का सच्चा पुजारी है' इस विचार को स्पष्ट कीजिए ?
- ३) 'मनुष्य के स्वार्थ के कारण रिश्तों में आई दूरी' इस विषय पर कोखजाया पाठ के आधार पर अपना मंतव्य लिखिए ?

ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए : (कोई दो)

(२)

- १) आधुनिक युग की मीरा किस लेखिका को कहा जाता है ?
- २) 'पाप के चार हथियार' पाठ के लेखक नाम बताइये ?
- ३) आशारानी होराजी की रचनाओं का प्रमुख उद्देश्य रहा है ?
- ४) 'ओजोन विघटन का संकट' गद्य की कौनसी विधा है ?

विभाग - २. पद्य (अंक-२०)

कृतिर अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचना के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

(६)

तुमने विश्वास दिया है मुझको, मन का उच्छ्वास दिया है मुझको ।
मैं इसे भूमि पर सँभालूँगा, तुमने आकाश दिया है मुझको ।

सूत्र यह तोड़ नहीं सकते हैं, तोड़कर जोड़ नहीं सकते हैं।
व्योम में जाँ, कहीं भी उड़ जाँ, भूमि को छोड़ नहीं सकते हैं।

सत्य है, राह में अँधेरा है, रोक देने के लिए घेरा है।
काम भी और तुम करोगे क्या, बढ़ चलो, सामने अँधेरा है ।

(१) लिखिए:

(२)

- १) इसे तोड़ नहीं सकते-
- २) इसे छोड़ नहीं सकते-
- ३) अँधेरा यहाँ है-
- ४) अँधेरे का परिणाम-

(२) निम्नलिखित शब्दों से उपसर्ग युक्त शब्द तैयार कर उनका अर्थ पूर्ण वाक्य तैयार कीजिए :

(२)

- १) विश्वास-
- २) सत्य-

(3) उपर्युक्त पद्यांश का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ?

(2)

आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचना के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

(6)

आइल बसंत के फूल रे, सुनु रे सखिया ।

सरसों सरसाइल

अलसी अलसाइल

धरती हरसाइल

कली-कली मुसुकाइल बन के फूल रे, सुनु रे सखिया ॥

खेत बन रँग गइल

तन मन रँग गइल

अइसन मन भइल

जइसे इंद्रधनुष के फूल रे, सुनु रे सखिया ॥

आइल...

अँखिया कजराइल

सपना मुसुकाइल

कंठ राग भराइल

बगिया फूलल यौबन फूल रे, सुनु रे सखिया ॥

आइल...

१. कृति पूर्ण कीजिए:

(2)

	बसंत के आने पर यह परिदर्शन हुए	

२. उचित मिलान कीजिए :

(2)

१) नेत्र	बसंत
२) धरा	फूल
३) कुसुम	धरती
४) ऋतुराज	आँख

3. बसंत के आगमन पर प्रकृति कैसे खिल उठती है? अपने शब्दों में लिखिए ?

(2)

(इ) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर 'चुनिंदा शेर' कविता का रसास्वादन कीजिए ?

(६)

- १) रचनाकार का नाम
- २) पसंद की पंक्तियाँ
- ३) पसंद आने के कारण
- ४) कविता की केन्द्रीय कल्पना

अथवा

'गुरु निष्ठा और भक्तिभाव से ही मनुष्य श्रेष्ठ बनता है' इस कथन के आधार पर 'गुरुबानी' कविता का रसास्वादन कीजिए ?

(ई) निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए (कोई दो)

(२)

- १) 'सच हम नहीं सच तुम नहीं' कविता के कवि कौन हैं ?
- २) 'चतुष्पदी' कितने चरणोंवाला छंद होता है ?
- ३) गज़ल किस भाषा का लोकप्रिय काव्य प्रकार है ?
- ४) वृन्द जी की प्रमुख रचनाएँ लिखिए ?

विभाग-३. विशेष अध्ययन (अंक-१०)

कृति ३.(अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

(६)

आज इस गाँव से

द्वारिका की युद्धोन्मत्त सेनाएँ गुजर रही हैं

मान लिया कि कनु तेरा

सर्वाधिक अपना है

मान लिया कि तू

उसके रोम-रोम से परिचित है

मान लिया कि ये अगणित सैनिक

एक-एक उसके हैं :

पर जान रख कि ये तुझे बिलकुल नहीं जानते

पथ से हट जा बावरी!

यह आम्रवृक्ष की डाल

उनकी विशेष प्रिय थी

तेरे न आने पर

सारी शाम इसपर टिक
 उन्होंने वंशी में बार-बार
 तेरा नाम भरकर तुझे टेरा था-
 आज यह आम की डाल
 सदा-सदा के लिए काट दी जाएगी
 क्योंकि कृष्ण के सेनापतियों के
 वायुवेगगामी रथों की ग
 गनचुंबी ध्वजाओं में
 यह नीची डाल अटकती है।

१. उत्तर लिखिए :

(२)

- १) कनु सबसे ज्यादा इसका है -
- २) राधा इसके रोम - रोम से परिचित है -
- ३) अगणित सैनिक इसके हैं -
- ४) राधा को ये बिल्कुल नहीं पहचानते -

२. पद्यांश में प्रयुक्त शब्द/युग्म लिखिए :

(२)

- १)
- २)
- ३)
- ४)

३. 'युद्धजन्य स्थितियों का मनुष्य के जीवन पर पड़नेवाला प्रभाव' इस विषय पर अपने विचार लिखिए :

(२)

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए :

(४)

- १) कनुप्रिया में व्यक्त युद्ध का चित्रण कीजिए ?
- २) राधा की दृष्टि से जीवन की सार्थकता बताईये ?

में ट

**विभाग ४. व्यावहारिक हिंदी, अपठित गद्यांश एवं
पारिभाषित शब्दावली (अंक-२०)**

कृति ४ अ) निम्नलिखित का उत्तर लगभग १०० से १२० शब्दों में लिखिए :

(६)

"परहित सरिस धर्म नहीं भाई" उक्ति का भाव पल्लवन कीजिए ?

अथवा

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियां पूर्ण कीजिए :

'ब्लॉग' अपना विचार, अपना मत व्यक्त करने का एक डिजिटल माध्यम है। ब्लॉग के माध्यम से हमें जो कहा है; उसके लिए किसी की अनुमति लेने की आवश्यकता नहीं होती। ब्लॉग लेखन में शब्दसंख्या का बंधन नहीं होता। अतः हम अपनी बात को विस्तार से रख सकते हैं। ब्लॉग, वेबसाइट, पोर्टल आदि डिजिटल माध्यम हैं। अखबार, पत्रिका या पुस्तक हाथ में लेकर पढ़ने की बजाय उसे कंप्यूटर, टैब या सेलफोन से परदे पर पढ़ना डिजिटल माध्यम कहलाता है। इस प्रकार का वाचन करने वाली पीढ़ी इंटरनेट के महाजाल के कारण निर्माण हुई है। इसके कारण लेखक और पत्रकार भी ग्लोबल हो गए हैं। नवीन वाचकों की संख्या मुद्रित माध्यम के वाचकों से बहुत अधिक है। इस वर्ग में युवा वर्ग अधिक संख्या में है। दुनिया की कोई भी जानकारी एक क्षण में ही परदे पर उपलब्ध हो जाती है।

ब्लॉग की खोज :

ब्लॉग की खोज के संदर्भ में निश्चित रूप से कोई डॉक्युमेंटेशन उपलब्ध नहीं है पर जो जानकारी उपलब्ध है। उसके अनुसार जस्टीन हॉल ने सन १९९४ में सबसे पहले इस शब्द का प्रयोग किया। जॉन बर्गर ने उसके लिए वेब्लॉग (Weblog) शब्द का प्रयोग किया था। माना जाता है कि सन १९९९ में पीटर मेरहोल्स ने 'ब्लॉग' शब्द को प्रस्थापित कर उसे व्यवहार में लाया। भारत में २००२ के बाद 'ब्लॉग लेखन' आरंभ हुआ और देखते-देखते यह माध्यम लोकप्रिय हुआ तथा इसे अभिव्यक्ति के नये माध्यम के रूप में मान्यता भी प्राप्त हुई।

(१) संजाल पूर्ण कीजिए :

(२)

	ब्लॉग की विशेषता	

(२) गद्यांश में प्रयुक्त चार अंग्रेजी शब्द लिखिए :

(२)

- १)
- २)
- ३)
- ४)

(३) 'इंटरनेट' की लोकप्रियता के बारे में अपने विचार लिखिए ? (२)

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए : (४)

- १) 'सूत्र संचालक' के कारण कार्यक्रम में चार चाँद लगते हैं इसे स्पष्ट कीजिए ?
- २) 'फीचर लेखन' की विशेषताएँ लिखिए ?

अथवा

सही विकल्प चुनकर रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए :

- १) मंच संचालकको जोड़ता है .
 - I. गाँव और शहर III) श्रोता और वक्ता
 - II. स्कूल और कॉलेज IV) आयोजक
- २) शारीरिक विकास के साथ - साथ विकास आवश्यक है .
 - I. शैक्षिक III) बौद्धिक
 - II. आर्थिक IV) सामाजिक
- ३) पल्लवन की भाषा होनी चाहिए .
 - I. क्लिष्ट III) सरल
 - II. कठिन IV) इन में से कोई नहीं
- ४) ब्लॉग लेखन में शब्द संख्या का बंधन
 - III. होता है. III) नहीं होता है.
 - IV. अधिक होता है. IV) कम होता है.

(इ) निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (६)

'एस. एस. अकोला' जहाज पर सवार होकर भीमराव आंबेडकर 21 जुलाई, 1913 को अमेरिका पहुँचे। पहले न्यूयार्क और वहाँ से कोलम्बिया यूनिवर्सिटी में दाखिल हुए। वहाँ छात्रालय में एक सप्ताह ठहरने के बाद काला पालिटन क्लब में जाकर रहने लगे। उनके अध्ययन के प्रमुख विषय में अर्थशास्त्र प्रमुख विषय था और साथ में सामाजिक

विज्ञान, मानववंश विज्ञान और दर्शन शास्त्र। ये विषय लेकर भीमराव आंबेडकर एम.ए. का अध्ययन करने में जुट गए। भारत में उस समय तो अवर्णों के साथ बहुत ही बुरा व्यवहार होता था। आज भी वह कहाँ सुधरा है? ऐसे दमघोड़

वातावरण से एकदम नई दुनिया के स्वतंत्र वातावरण में, मानव समानता की ताजा हवा में भीमराव के पहुँचने पर उन्हें कितना आनंद जान पड़ा होगा, इसका कोई बयान नहीं हो सकता। अंबेडकर के मन में सिर्फ एक आदर्श था - उच्च अध्ययन करना। एकाग्र होकर वे दिन में सोलह से अठारह घंटे बराबर किताबें पढ़ते। नोट्स लेते रहते। हर विषय की तह तक जाने की उनकी आदत थी। उसके लिए वे न्यूयार्क की अलग-अलग लाइब्रेरियों के चक्कर काटते।

कोलंबिया यूनिवर्सिटी में इकॉनॉमिक्स (अर्थशास्त्र) के प्रोफेसर सेलिग्मन भीमराव की प्रतिभा से बहुत अधिक प्रभावित थे। वे ही युवा भीमराव को ज्ञान के अन्वेषण में दिशा दर्शक का काम करते थे। भीमराव अंबेडकर के अध्ययन का विषय था - 'प्राचीन भारत में व्यापार।' एम. ए. की उपाधि के लिए वे सामग्री जुटा रहे थे। 1915 में इस पर उन्हें यह उपाधि कोलंबिया यूनिवर्सिटी से मिली। इसके लिए उन्होंने बड़ी किताबें जमा कीं। किताबें खरीदने का उनको बड़ा शौक था, पर जेब में पैसे नहीं थे। वे पुरानी पुस्तकें खरीदते। उन किताबों की दुकानों के चक्कर काटते। दुर्लभ ग्रंथ वहाँ सस्ते में मिलते। उनके और कोई शौक नहीं थे। मनोरंजन का कोई और ढंग भीमराव को पसंद नहीं था। किताबें पढ़ना और अध्ययन में डूबा रहना, यही उनका एक मात्र शगल था।

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

	डॉ. भीमराव अंबेडकर के अध्ययन के प्रमुख विषय लिखिए	

(२) निम्नलिखित शब्दों के विलोम शब्द लिखिए :

- १) अच्छा -
- २) नया -
- ३) रात -
- ४) कम -

(३) 'डॉ. भीमराव अंबेडकर की ज्ञान साधना' इस विषय पर अपने विचार लिखिए ?

(ई) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पारिभाषिक शब्दों के लिए हिंदी शब्द लिखिए ?

१. Announcer	५. Minutes
२. Internal	६. Balance
३. Transaction	७. Output
४. Friction	८. Payment

कृति ५. (अ) निम्नलिखित वाद्यों का कोष्ठक में दी गई सूचनाओं के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए (कोई दो) : (२)

- अ) तानसेन ने रागविद्या के कुछ प्रश्न किए । (अपूर्ण वर्तमानकाल)
- आ) मैं इसके परिणाम की प्रतीक्षा करूँगी । (पूर्ण भूतकाल)
- इ) विकसित देशों को कई रियायते देनी पड़ी । (सामान्य भविष्यकाल)
- ई) आगे की पढ़ाई के लिए वह लंदन गया । (पूर्ण वर्तमानकाल)

(आ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकारों के नाम पहचानकर लिखिए (कोई दो) : (२)

- I) चरण-कमल-सम कोमल।
- II) सिंधु-सेज पर धरा-वधू । अब तनिक संवुचित बैठी-सी ।।
- III) सोहत ओढ़े पीत पट श्याम सलोने गात । मनो नीलमनि शैल पर, आतप पर्यो प्रभात ।।
- IV) हनुमंत की पूँछ में लग न पाई आग । लंका सगरी जल गई, गए निशाचर भाग।।

(इ) निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचान कर उसका नाम लिखिए (कोई दो) : (२)

- I) कहा- कैकेयी ने सक्रोध दूर हट! दूर हट! गिर्बोध! द्विजिह्वे रस में, विष मत घोल ।।
- II) देखि रूप लोचन ललचाने । हरखे जनु निज निधि पहिचाने ।।
- III) मेरे तो गिरधर गोपाल दूसरो न कोई जावे; सिर मोर मुकुट मेरो पति सोई ।।
- IV) आँखें निकाल उड़ जाते, क्षण भर उड़कर आ जाते, शव जीभ खींचकर कौवे, चुभला-चुभलाकर खाते ।।

(ई) निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर उचित वाक्यों में प्रयोग कीजिए (कोई दो) : (२)

- I) पत्थर की लकीर होना -
- II) आँखें चार होना -
- III) कागज़ी घोड़े दौड़ाना -
- IV) घोड़े बेचकर सोना -

(उ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्यों को फिर से लिखिए (कोई दो) : (२)

- I) अब सोचकर ही थकावट होता है ।
- II) उसको अपने तन कि सुधी न थी ।
- III) यह सस्ल है या हत्या ।
- IV) नये मुःस्यों का नीर्माण करना है ।

وقت :- تین گھنٹہ

بارہویں جماعت

نمبرات ۱۰

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

- (۱) "سرگرمی نامے" میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف تین سے بنائیں۔
- (۲) "سرگرمی نامے" کی معروضی سرگرمیاں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ مچھن ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۳) "سرگرمی نامے" کا تحریری حصہ جانچتے وقت مچھن آپ کی تحریری مہارت، موثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کا تسلسل، برغل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور لہجے کے استعمال، اٹالہ وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تفویض کرتا ہے۔
- (۵) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱ : نثر۔ کل نمبرات 20

- سوال 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

- (۱) شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔
	زندگی کے مکھوم شعبے
- (۲)

ہمارے مہذب کی معاشرت کا سب سے بڑا المیہ یہ ہے کہ ہماری زندگی کے تقریباً ہر شعبے پر سیاست کا غلبہ ہے۔ سائنس، صنعت، تجارت، فن، ادب، فلسفہ، مذہب، اخلاق، تعلیم سبھی کو سیاست نے اپنا محکوم بنا رکھا ہے۔ یہاں تک کہ اکثر اہل فن بھی سیاسی پارٹیوں کے مسلک اور طریق کار کو اپنا کر اپنے ذہن و احساس کا اظہار کرنے کی بجائے ارہاب بست و کشاد کی خوشنودی، اعزاز و انعام، سماجی احترام اور عزت حاصل کرنے کے لیے اپنے فن کو اگے کار بنائے ہوئے ہیں۔ غیر مشروط ذہن سے رونما ہونے والی تخلیقات کو دبا کر تقالوں، شعبہ بازوں، بازیگروں اور عیاروں کی جعل سازیوں نے شور مچا رکھا ہے۔ کہیں سیاست میں ادب کی اور کہیں ادب میں سیاست کی بیساکھیاں لگائے ہوئے نااہل "نورتن" بنے پھر رہے ہیں۔ سیاست کو میں نہ حقیر سمجھتا ہوں نہ حرام لیکن معاشرے میں اسے شریکِ غالب کا درجہ دینا مجھے گوارا نہیں۔ سیاست سماج کی منتظم ہے۔ جان مال اور عزت و آبرو کی حفاظت اور اجتماعی فلاح و بہبود کے منصوبوں تک اسے برداشت کیا جاسکتا ہے۔ ربط ملت کے لئے فرد کا فنا ہونا ناگزیر نہیں ہے۔ سماج اس لیے نہیں ہے کہ افراد کو نکلنے والا وحشی درندہ بن جائے، ان کے چشم و گوش، دل و دماغ، زبان و دہن کو اپنا غلام بنائے اور انہیں کتہ پتلیوں کی طرح نچائے۔

میں سوچتا ہوں کہ محض ادیب و شاعر اور دیگر فنونِ لطیفہ کے خلاق ہی آج انسان کے نہاں خانہ ذات میں اٹھنے والے طوفانوں اور ہنگاموں کو اپنے فن کے آئینے میں دکھاسکتے ہیں۔ ایک غیر مشروط اور آزاد شعور و احساس کی روشنی باہر اور اندر کے مناظر پر ڈال سکتے ہیں۔ تاریخ و جغرافیہ، مذہب و سیاست، رنگ و نسل میں بنی ہوئی دنیا کو پھر سے اکائی بنا سکتے ہیں۔ بے شک سماج اور اس کی ملکہ سیاست نے میرے شعور کی پرورش اور تعلیم و تربیت اور میری شخصیت و کردار کی نشوونما میں بہت اہم حصہ لیا ہے۔ سماج سے میرے جسم اور میرے ذہن کو غذا ملی ہے۔ پھر بھی میرا ذہن اور میری ذات غیر مشروط ہیں۔

(۲) درج ذیل کے لیے کثیر متبادل سے جواب: کا صحیح متبادل تلاش کر کے لکھئے۔ (2)

(i) ان کی جعل ساز یوں نے شور مچا رکھا ہے.....

(الف) شعبہ ہازوں

(ب) ہازی گروں

(ج) نقالوں

(د) سارے متبادلات صحیح ہیں

(ii) مصنف کے مطابق سیاست.....

(الف) نہ حقیر، نہ حرام

(ب) جائز اور ناجائز

(ج) حقیر نہ خراب

(د) حقیر نہ احترام

(iii) سماج اس لئے نہیں ہے کہ افراد کو نکلنے والا.....

(الف) وحشی جانور بن جائے

(ب) وحشی انسان بن جائے

(ج) وحشی درندہ بن جائے

(د) وحشی غلام بن جائے

(iv) مصنف کا ذہن اور ذات سماج اور سیاست سے.....

(الف) مشروط ہے

(ب) غیر مشروط ہے

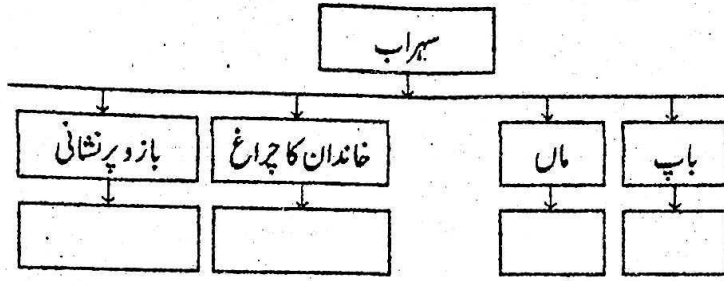
(ج) نہ مشروط ہے نہ غیر مشروط

(د) مشروط بھی ہے اور غیر مشروط بھی

(3) ”تربیت شخصیت پر اثر انداز ہوتی ہے۔“ اپنی رائے تحریر کیجئے۔ (3)

(7) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) شجری خاکہ مکمل کیجئے۔ (1)

سہراب: بھاگ جا، بھاگ جا! اس دنیا سے کسی دوسری دنیا میں
 بھاگ جا۔ تو نے سام وزیرمان کے خاندان کا چراغ بھجا دیا ہے..... تاریک
 جنگلوں میں، پہاڑوں کے غاروں میں، سمندر کی تہ میں، تو کہیں بھی جا کر چھپے
 لیکن میرے باپ رستم کے انتقام سے نہ بچ سکے گا۔

رستم: (چونک کر کھڑا ہو جاتا ہے) کیا کہا؟ تو رستم کا بیٹا ہے؟

سہراب: ہاں۔

رستم: تیری ماں کا نام؟

سہراب: تہینہ۔

رستم: تیرے اس دعوے کا ثبوت؟

سہراب: اس بازو پر بندھی ہوئی میرے باپ رستم کی نشانی۔

رستم: جھوٹ، غلط، ٹو دھوکا دے رہا ہے۔ مجھے پاگل بنا کر اپنے قتل کا انتقام

لینا چاہتا ہے۔ (گھبراہٹ کے ساتھ سہراب کے بازو کا کپڑا پھاڑ کر اپنا دیا ہوا مہرہ

دیکھتا ہے) وہی مہرہ، وہی نشانی (سر پیٹ کر) کیا کیا! کیا کیا! اندھے، پاگل،

جلاد، یہ کیا کیا!..... شیر جیسا خون خوار، بھیڑیے جیسا ظالم، ریچھ جیسا موذی

حیوان بھی اپنی اولاد کی جان نہیں لیتا لیکن ٹو انسان ہو کر حیوان سے زیادہ خوبی اور
جہنم سے زیادہ بے رحم بن گیا۔

توڑ ڈالا اپنے ہی ہاتھوں سے او ظالم اُسے
تیرا نقشہ، تیرا ہی چہرہ جس آئینے میں تھا

(2) درج ذیل سرگرمیوں کو ایک ایک جملے میں مکمل کیجئے۔ (۲)

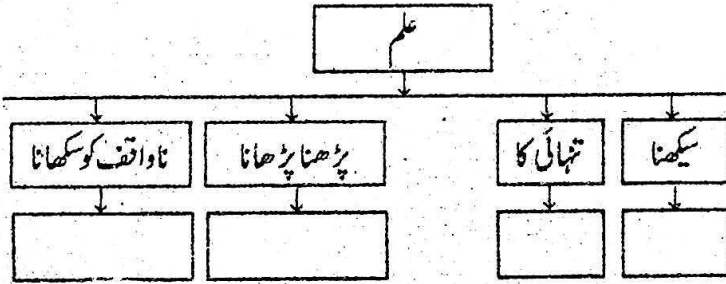
(i) رستم کا گھبراہٹ میں کیا جانے والا عمل۔

(ii) سہراب کے منہ سے اپنا نام سن کر رستم کا رد عمل لکھئے۔

(3) ”والدین کی شفقت“ پر اپنے خیالات تحریر کیجئے۔ (۳)

(6) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق
مکمل کیجئے۔ (۶)

(2) خاکہ مکمل کیجئے۔ (۱)

علم سیکھو، کیوں کہ اللہ تعالیٰ کے لئے علم سیکھنا خشیت، اسے حاصل
کرنے کی کوشش کرنا عبادت، اس کا پڑھنا پڑھانا تسبیح، اس کی جستجو جہاد، ناواقف کو
سکھانا صدقہ اور اس کی اہلیت رکھنے والوں کو بتانا ثواب کا ذریعہ ہے۔ نیز علم تنہائی
کا ساتھی، دین کا راہ نما، خوش حالی و تنگ دستی میں مددگار، دوستوں کے نزدیک
وزیر، قریبی لوگوں کے نزدیک قریب اور جنت کی راہ کا مینار ہدایت ہے۔ اس کے
ذریعے اللہ تعالیٰ کچھ لوگوں کو اوپر اٹھاتا ہے اور انہیں بھلائی میں راہ نمائی، قیادت و

سرداری عطا کرتا ہے۔ جن کی بیروی کی جاتی ہے، وہ بھلائی کے راہ نما ہوتے ہیں، جن کے نقش قدم پر چلا جاتا ہے اور جن کے افعال کو نمونہ بنایا جاتا ہے۔ فرشتے ان کی دوستی کے خواہاں ہوتے ہیں اور اپنے پردوں سے ان کو چھوتے ہیں۔ ہر خشک اور خزان کے لئے مغفرت طلب کرتا ہے، یہاں تک کہ سمندر کی مچھلیاں، جان دار، خشکیوں کے درندے اور جانور، آسمان اور اس کے ستارے تک۔ علم ہی کے ذریعے اللہ کی اطاعت و عبادت کی جاتی ہے۔ اس کی حمد و ثنا ہوتی ہے۔ علم ہی سے پرہیزگاری ہوتی ہے۔ اسی سے صلہ رحمی کی جاتی ہے، اسی سے حلال اور حرام جانا جاتا ہے۔ وہی راہ نما اور عمل اس کا پیروکار ہے۔ ہدایت اس سے محروم رہتے ہیں۔

(۲) ہدایت کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (2)

(i) "آسودہ حالی" کا ہم معنی لفظ درج ذیل متبادلات میں سے چن کر لکھئے۔

(الف) بد حالی

(ب) خوش حالی

(ج) جان دار

(د) خوش قسمت

(ii) "عبادات" کا واحد اقتباس سے تلاش کر کے لکھئے۔

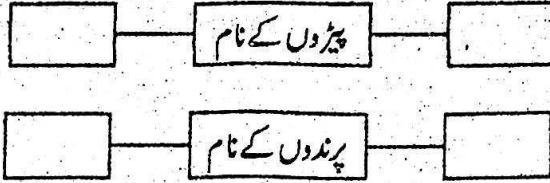
(۳) علم کی اہمیت اور افادیت کے بارے میں اپنی رائے تحریر کیجئے۔ (2)

حصہ ۲ : نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ گل نمبرات 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(2)

(1) خاکہ مکمل کیجئے۔

امیراب جو ہیں دانا، انھوں نے کی ہے یہ چال
 ہوئے ہیں خانہ نشین دیکھ کر زمانے کا حال
 بچھی ہے سوزنی، خبیثہ کھڑا جھلے ہے رومال
 حضور بیٹھے ہیں اک دو ندیم اہل کمال
 دھرتی ہے سامنے ایک پیکدان اک تنبول

خراب ہیں وہ عمارات، کیا کہوں تجھ پاس
 کہ جن کے دیکھے سے جاتی رہی تھی بھوک اور پیاس
 اور اب جو دیکھو تو دل ہووے زندگی سے اداس
 بجائے گل، چمنوں میں کمر کمر ہے گھاس
 کہیں ستون پڑا ہے، کہیں پڑے مرغول
 یہ باغ، کھائی کس کی نظر، نہیں معلوم
 نہ جانے کن نے رکھا یاں قدم، وہ کون تھا شوم
 جہاں تھے سرو و صنوبر، اب اس جگہ ہے زقوم
 بچی ہے زاغ و زغن سے اب اس چمن میں دھوم
 گلوں کے ساتھ جہاں بلبلیں کرے ہیں بگول

(2)

(۲) نظم کے اقتباس کی روشنی میں صحیح متبادل تلاش کر کے لکھیے۔

- (i) امیروں کا چلن ہے
- (الف) خانہ بدوش (ب) خانہ برباد
 (ج) خانہ آباد (د) خانہ نشین

- (ii) چمن میں نہیں ہے
 (الف) گھاس
 (ب) ستون
 (ج) مرغول
 (د) گل

- (iii) گل کے ساتھ کلون کرنے والے
 (الف) زاغ
 (ب) زغن
 (ج) بلبلیں
 (د) بوم

- (iv) چمن میں کر کر ہے
 (الف) پھول
 (ب) گھاس
 (ج) پودا
 (د) جھاڑی

(2) (۳) درج ذیل شعر کی استھانی وضاحت کیجئے۔

جہاں تھے سرد و صنوبر، اب اس جگہ ہے زقوم
 بچی ہے زاغ و زغن سے اب اس چمن میں دھوم

(6) (ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) (۱) جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔

	پہلے شعر میں موجود صنعت کا نام
	چھپے شعر میں موجود تہنیں کا نام
	ایک قافیہ
	ردیف

مقامات ارباب جہاں اور بھی ہیں
 مکاں اور بھی لامکاں اور بھی ہیں
 مکمل نہیں ہے جنونِ تجسس
 مسلسل جہاں در جہاں اور بھی ہیں
 یہیں تک نہیں عشق کی سیرگاہیں
 مہ و انجم و کہکشاں اور بھی ہیں
 قفس توڑ کر مطمئن ہو نہ بلبل
 قفس صورتِ آشیاں اور بھی ہیں
 بہت دل کے حالات کہنے کے قابل
 ورائے نگاہ و زباں اور بھی ہیں
 صبا خاک دل سے بچا اپنا دامن
 ابھی اس میں چنگاریاں اور بھی ہیں
 انہیں جب سے ہے اعتمادِ محبت
 وہ مجھ سے جگر بدگماں اور بھی ہیں

(2)

(۲) سب بیان کیجئے۔

(i) جنونِ تجسس مکمل نہیں ہے۔

(ii) محبوب کی شاعر سے بدگمانی۔

(2)

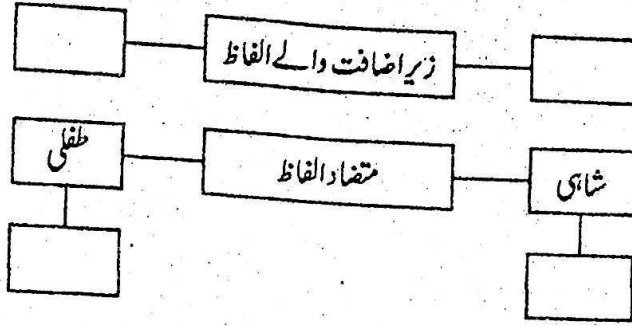
(۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔

یہیں تک نہیں عشق کی سیرگاہیں

مہ و انجم و کہکشاں اور بھی ہیں

(4) درج ذیل رباعی کا بغور مطالعہ کر کے امتحان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (ج)

(2) خاکہ مکمل کیجئے۔ (1)

آزادی میں آفتِ اسیری آئی
 شاہی نہ ہوئی تھی کہ فقیری آئی
 ایامِ شباب کس کو کہتے ہیں انیس
 موسمِ طفلی کا تھا، پیری آئی

(2) درج ذیل شعر کی اتحسانی وضاحت کیجئے۔ (۲)

ایامِ شباب کس کو کہتے ہیں انیس
 موسمِ طفلی کا تھا، پیری آئی

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 12

(6) سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(2) سرگرمی مکمل کیجئے۔ (1)

(i) باقر مہدی کا نیا مجموعہ کلام

(ii) شاعروں کی ادبی نشست کا انعقاد

(iii) شاعر، نقاد اور مقرر

(iv) پہلے شائع شدہ کتابوں کی تعداد

باقر مہدی کے نئے مجموعہ 'کلام' 'نوئے شمشے کی آخری نظمیں' کی اشاعت پر
مبئی کے ادیبوں اور شاعروں کی ایک ادبی نشست ۱۰ اربمبر ۱۹۷۷ء کو منعقد ہوئی۔ یہ مضمون
اسی جلسے میں پڑھا گیا۔ مضمون پڑھنے سے پہلے راقم الحروف نے حاضرین جلسہ کے روبرو
صاحب محفل سے یہ اقرار نامہ لکھوایا کہ وہ اس مضمون کے بارے میں راقم سے کوئی باز پرس
نہیں کریں گے۔

ایسا نہیں ہے کہ باقر مہدی صاحب کتابی صورت میں پہلی بار چھپے ہوں۔ ان
کی کم سے کم تین کتابیں پہلے بھی شائع ہو چکی ہیں۔ لیکن جب ان کی آخری نظموں کا مجموعہ
شائع ہوا تو ان کے قریب کے دوستوں کو بڑی مسرت ہوئی اور اسی مسرت کے اظہار کے
سلسلے میں انھوں نے یہ جلسہ منعقد کیا کہ باقر مہدی صاحب کو ان کی آخری نظموں کی اشاعت
پر مبارک باد دی جائے۔ معلوم نہیں باقر مہدی صاحب کی نکتہ رس نگاہ اس نکتے پر کیوں نہیں
پڑی۔ اس کی وجہ شاید یہ ہو کہ وہ اپنے دوستوں سے اس ذہانت کی توقع نہ رکھتے ہوں۔
بہر حال مجھے بھی اس خوشی میں شریک ہونا تھا۔ اس لئے میں بھی ان کی خدمت میں نذرانہ
عقیدت لے کر حاضر ہوا ہوں اور آپ جانتے ہیں کہ آج کل کے زمانے میں عقیدت کا
حقیقت سے کوئی تعلق نہیں ہوتا۔

باقر مہدی شاعر ہیں، نقاد ہیں، مقرر ہیں لیکن اپنے غیر مربوط مضمون میں
ان کی شاعرانہ صلاحیتوں اور تنقیدی شعور کے بارے میں میرا کچھ عرض کرنا سراسر ناانسانی
ہوگی۔ یوں ناانسانی سے باقر مہدی صاحب کو برا شغف رہا ہے لیکن مجھے ان کی صحبت کا
فیض حاصل ہونے کے باوجود ناانسانی کی مشق نہیں ہوئی ہے۔ اس لئے میں اس سے احتراز
ہی کروں گا اور صرف ان کی شخصیت کے بارے میں رفاہ عام کی خاطر کچھ عرض کروں گا۔

میں جو کچھ عرض کروں گا، اس سے میرا متفق ہونا ضروری نہیں ہے۔ خود اپنے آپ سے متفق نہ ہونے کا فن میں نے صاحب موصوف سے سیکھا ہے۔ موصوف اپنے آپ سے بھی متفق نہیں ہوا کرتے۔ اختلاف رائے کی یہ منزل تنقید کے میدان میں آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔ باقر مہدی کو اس منزل پر پہنچے ہوئے مدت ہوئی۔

(2) (۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔

(i) قریبی دوستوں کے خوش ہونے کی وجہ یہ تھی کہ

- (الف) باقر مہدی کی پہلی کتاب چھپی تھی۔
 (ب) باقر مہدی کی چوتھی کتاب چھپی تھی۔
 (ج) باقر مہدی کی تین کتابیں چھپ چکی تھیں۔
 (د) ان کا خیال تھا کہ "نولے شیشے کی آخری نظمیں"
 ان کی آخری کتاب ہوگی۔

(ii) باقر مہدی اپنے دوستوں کو

- (الف) بہت ذہین سمجھتے تھے۔
 (ب) بے وقوف سمجھتے تھے۔
 (ج) بہت چالاک سمجھتے تھے۔
 (د) ان میں سے کوئی جواب درست نہیں۔

(iii) باقر مہدی کی صحبت میں مصنف

- (الف) ناانصافی کی مشق کر رہے تھے۔
 (ب) ناانصافی کی مشق نہیں کر رہے تھے۔
 (ج) ناانصافی کی مشق ہو چکی تھی۔
 (د) ناانصافی کی مشق نہیں ہوئی تھی۔

- (الف) شاعری کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
(ب) تنقید کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
(ج) ادب کے میدان کی آخری منزل سمجھی جاتی ہے۔
(د) کسی کی منزل نہیں سمجھی جاتی ہے۔

- (2) (۳) صحبت کا شخصیت پر اثر ہوتا ہے۔ ذاتی رائے پیش کیجئے۔
(ب) (6) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔
(۱) مصنف نے منٹو کی زندگی کے آخری ایام کا جو نقشہ کھینچا ہے اسے لکھئے۔
(۲) باقر مہدی کی شخصیت کا کمال لکھئے۔
(۳) عصمت جاوید کے شعری مجموعے ”اکیلا درخت“ پر مصنف کا تبصرہ قلم بند کیجئے۔
(۴) عزیز قیسی کی شاعری کے بارے میں لکھئے۔
(۵) عصمت جاوید کے تعلق سے ان کی اہلیہ متور جہاں کے خیالات تحریر کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

- (8) سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
(1) درج ذیل محاوروں کا جملوں میں استعمال کیجئے۔
(i) ہوش اڑنا۔
(ii) روح کا پٹنا۔
(2) (۲) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
(i) شہزادے کو کسی انسان نے نہیں شہید کیا ہے۔
(ثبت جملے میں تھویل کیجئے)

(ii) بُرا نہیں لگتا تمہیں ایسی بد شکوئی کی بات زبان سے نہ آئے

(جملے کے استفہام کو اقرار میں تبدیل کیجئے)

(2) (۳) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)

(i) فرد ساج کی بنیادی اور مرکزی اکائی ہوتا ہے۔

(صرنی تجزیہ کیجئے)

(ii) پہننے کو وہ چیز دی جا رہی جو گینڈوں کے پاؤں کے لئے زیادہ موزوں ہے۔

(نحوی تجزیہ کیجئے)

(2) (۴) ذیل کے جملوں میں سے لفظی مرکبات کو جدول کے مطابق تقسیم کیجئے۔

(i) بن مانس جنگل میں پایا جاتا ہے۔

(ii) وہ نیک بخت ہے۔

ہندی + ہندی	فارسی + فارسی

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (۱) ہدایت کے مطابق کوئی ایک سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) گنگن کے تل کیں ایسا شہر نادر

نہیں دیکھے تھے اکھیاں کے مسافر

درج بالا شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم بتائیے۔

(ii) اس کے دست و دل کے رشک و شرم سے

خون ہے دل کان کا، دریا ہے آب

(درج بالا شعر سے لف و نشر سے ربط والے الفاظ آمنے سامنے لکھئے)

(۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تینیں کا نام لکھئے۔

(i) نہ تھا ثانی اوسے روئے زمیں پر

تھے اس کے حکم میں سب بحر ہور بر

(ii) نہیں عشق سے زرد، زردار میں ہوں

اگر ہے وہ یوسف، خریدار میں ہوں

(۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) مقامات ارباب جاں اور بھی ہیں

مکان اور بھی لامکان اور بھی ہیں

(ii) وہی شوکت عیاں ہے اس کے تیور اور فرینے سے

اڑے جاتے ہیں نقش دشمنی دل کے گلینے سے

حصہ ۵ : اطلاقی تحریر۔ کل نمبرات 18

سوال 5 :- (الف) ”مثالی معلم“ کا ایوارڈ پانے والے کسی معلم سے انٹرویو کے لئے درج ذیل نکات کی

مدد سے سوالات ترتیب دیجئے۔

(i) ایوارڈ دینے والی تنظیم۔

(ii) تدریسی خدمات۔

(iii) طلبہ کے نام پیغام۔

(iv) اساتذہ کے نام پیغام۔

(v) مزید نکات

(4) (ب) کسی جو نیکر کالج کے افتتاح کا تعارف نامہ درج ذیل نکات کی مدد سے ترتیب

دیتے۔

(i) کالج کا نام اور پتہ۔

(ii) ای میل اور ویب سائٹ۔

(iii) شعبے اور مضامین۔

(iv) کالج کی خصوصیات۔

(v) دیگر سہولیات۔

(5) (ج) آپ کے کالج میں منعقدہ ”شجرکاری مہم“ کی روداد ۱۰ تا ۱۲ جملوں میں قلم بند کیجئے۔

(4) (د) سیلاب سے ہونے والی تباہ کاریوں سے متعلق فیچر تحریر کیجئے۔

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :-

- सूचना के अनुसार गद्य, पद्य और द्रुतवाचन की कृतियों में आवश्यकतानुसार आकृतियों में उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग करें।
- आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।
- व्याकरण विभाग तथा रचना विभाग में पूछी गई कृतियों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - १ गद्य (अंक - २०)

कृति - १) अ). परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ कीजिए :- (०६)

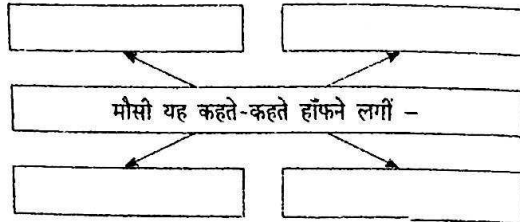
मैम, आपके बेटे ने आपके साथ घोखा किया है। वह आपको यहीं बैठा छोड़कर लंदन चला गया। लंदन के लिए ब्रिटिश एअरवेज की फ्लाइट को उड़े आधा घंटा हो चुका है। आज अब और कोई फ्लाइट नहीं है। आपका टिकट भी सरेंडर हो चुका है।" उस अफसर ने स्पष्ट करते हुए कहा।

"ऐसा कैसे होगा !! ऐसा करने की उसे क्या जरूरत है। नहीं-नहीं आप लोगों को अवश्य कोई धोखा हुआ है। आप लोग एक बार फिर अच्छी तरह पता लगाइए। मैं भारत सरकार के पूर्व वित्त सचिव की पत्नी हूँ। आप लोग इस तरह मुझे गलत सूचना नहीं दे सकते। आप लोग फिर पता लगाइए। मेरा तो घर भी बेच दिया है मेरे बेटे ने। फिर मुझे यहाँ कैसे छोड़ सकता है।" मौसी बहुत अप्रत्याशित व्यवहार करने लगी थीं और हाँफने लगी थीं।

मौसी कुछ नहीं बोल रही थीं। मौसी को चुप देख वे लोग भी फिर चुप हो गए। थोड़ी देर बाद सभी अफसरों को सतर्क होते देख मौसी समझ गई कि आई. जी. साहब आ गए।

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(०२)

(२). निम्नलिखित शब्दों का वचन बदल कर लिखिए।

(०२)

1. जरूरत - _____
2. अफसर - _____
3. पत्नी - _____
4. सूचना - _____

(३). 'वृद्धाश्रम का जीवन' विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (०२)

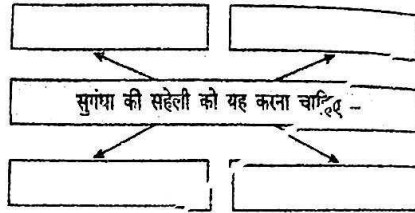
कृति - १) आ). परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ कीजिये :- (०६)

एक अच्छी सहेली के नाते तुम उसकी पारिवारिक पृष्ठभूमि का अध्ययन करो। अगर लगे कि वह अपने परिवार से कटी हुई है तो उसकी इस टूटी कड़ी को जोड़ने का प्रयास करो। जैसे तुम मुझे पत्र लिखती हो, उससे भी कहो; वह अपनी माँ को पत्र लिखे। अपने घर की, भाई-बहनों की बातों में रुचि ले। अपनी समस्याओं पर माँ से खुलकर बात करे और उनसे सलाह ले। यदि उसकी माँ इस योग्य न हो तो वह अपनी बड़ी बहन या भाभी से निर्देशन ले। यह भी संभव न हो तो अपनी किसी समझदार सहेली या रिश्तेदार को ही राजदार बना ले। घर में किसी से भी बातचीत का सिलसिला जोड़कर वह अपनी समस्या से अकेले जूझने से निजात पा सकती है। नहीं तो तुम तो हो ही। ऐसे समय वह तुम्हारी बात न सुने, तुम्हें झटक दे, तब भी उसकी वर्तमान मनोदशा देखकर तुम्हें उसकी बात का बुरा नहीं मानना है। उसका मूड देखकर उसका मन टटोलो और उसे प्यार से समझाओ।

एक शुभचिंतक सहेली के नाते ऐसे समय तुम्हें उसे इसलिए अकेला नहीं छोड़ देना है कि वह तुम्हारी बात नहीं सुनती या तुम्हारी बात का बुरा मानती है। तुम साथ छोड़ दोगी तो वह और टूट जाएगी। अकेली पड़कर वह उधर हो जाने के लिए कदम बढ़ा लेगी, जिवर जाने से तुम उसे रोकना चाहती हो। यहीं पर तुम्हारे धैर्य और संयम की परीक्षा है।

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(०२)

(२). निम्नलिखित शब्दों के लिए गद्यांश में आए समानार्थी शब्द ढूँढकर लिखिए। (०२)

- (१). कोशिश = _____
- (२). छुटकारा = _____
- (३). सखी = _____
- (४). प्रेम = _____

(३). 'युवा पीढ़ी किस ओर' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

(४). निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग ८० से १०० शब्दों में लिखिए। (कोई दो) :- (०६)

(१). क्लोरो फ्लोरो कार्बन (सी. एफ. सी) नाशक यौगिक की खोज प्रशीतन के क्षेत्र में क्रांतिकारी उपलब्धि रही। स्पष्ट कीजिए।

(२). 'पाप के चार हथियार' पाठ का संदेश लिखिए।

(३). मौसी की स्वभावगत विशेषताएं लिखिए।

(ई). साहित्य संबंधी सामान्य ज्ञान पर आधारित निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) (०२)

- (१). निराला जी का मूल नाम लिखिए।
- (२). कन्हैयालाल मिश्र जी के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए।
- (३). 'कोखजाया' कहानी की हिंदी अनुवादक का नाम।
- (४). डॉ. कृष्ण कुमार मिश्र की लेखन विधा।

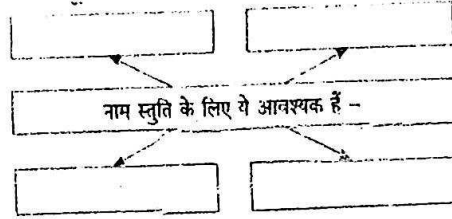
विभाग - २ पदय (अंक - २०)

कृति २(अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:
(०६)

नानक गुरु न चेतनी मनि आपणे सुचेत।
छुटे तिल बूआइ जिउ मुंजे अंदरि खेत।।
खेते अंदरि छुटिआ कहु नानक सठ नाह।
फलीअहि फुलीअहि बपुड़े भी तन विचि सुआह ॥ ११॥
जालि मोहु घसि मसु करि,
मति कागद करि सारु,
भाउ कलम करि चितु लेखारी,
गुरु पुछि लिखु बीचारु,
लिखु नामु सालाह लिखु,
लिखु अतु न पारावारु ॥ २ ॥
मन रे अहिनिंसि हरि गुण सारि।
जिन खिनु पलु नामु न बीसरै ते जन विरले संसारि।
जोती-जांति मिलाईए, सुरती-सुरति संजोगु।
हिंसा हउमे गतु गए नाही सहसा सोगु।
गुरुमुखि जिसु हरि मनि वसे विसु मेलें गुरु संजोगु ॥ ३ ॥

(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(०२)

(२). निम्नलिखित शब्दों के समानार्थी शब्द लिखिए ।

(०२)

(१). तन - _____

(२). मसि - _____

(३). मति - _____

(४). संसार - _____

(३) 'गुरु बिन कोई ज्ञान नहीं' इस उक्ति पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए।
(०२)

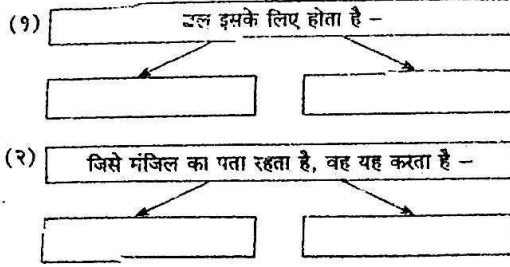
कृति २(आ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए:
(०६)

बल नहीं होता सताने के लिए,
वह है पीड़ित को बचाने के लिए।
बल मिला है तो बल बनो सबके,
उठ पड़ो न्याय दिलाने के लिए।
जिसको मंजिल का पता रहता है,

पथ के संकट को वही सहता है।
एक दिन सिद्धि के शिखर पर बैठ,
अपना इतिहास वही कहता है।

(१). कृति पूर्ण कीजिए।

(०२)

(२). निम्नलिखित शब्दों के उपसर्ग युक्त शब्द तैयार कर उनका अर्थ पूर्ण वाक्य में प्रयोग कीजिए। (०२)

1. बल - _____

2. न्याय - _____

(३). 'मानव सेवा ही सच्ची सेवा है' इस विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (०२)

(४). 'आंसुओं को पोंछकर अपनी क्षमताओं को पहचाना ही जीवन है' इस सच्चाई को समझाते हुए 'सच हम नहीं; सच तुम नहीं' कविता का रसास्वादन कीजिए। (०६)

(५). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (०२)

(१). वृंद जी की प्रमुख रचनाएं-

(२). गुरु नानक की रचनाओं के नाम -

(३). नई कविता का परिचय -

(४). लोकगीतों की दो विशेषताएं-

विभाग - ३ विशेष अध्ययन (अंक - १०)

कृति ३) निम्नलिखित परिच्छेद को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (०६)

धारा में बह-बहकर आते हुए टूटे रथ

जर्जर पताकाएँ किसकी हैं?

हारी हुई सेनाएँ, जीती हुई सेनाएँ

नभ को कँपाते हुए युद्ध घोष, क्रंदन-स्वर,

भागे हुए सैनिकों से सुनी हुई

अकल्पनीय अमानुषिक घटनाएँ युद्ध की

क्या ये सब सार्थक हैं?

चारों दिशाओं से

उत्तर को उड़ उड़कर जाते हुए

गृद्धों को क्या तुम बुलाते हो

(जैसे बुलाते थे भटकी हुई गायों को)

जितनी समझ तुमसे अब तक पाई है कनु,
उतनी बटोरकर भी
कितना कुछ है जिसका
कोई भी अर्थ मुझे समझ नहीं आता है

अर्जुन की तरह कभी
मुझे भी समझा दो
सार्थकता है क्या बंधु?
मान लो कि मेरी तन्मयता के गहरे क्षण
रंगे हुए, अर्थहीन, आकर्षक शब्द थे -
तो सार्थक फिर क्या है कनु?

(१) कृति पूर्ण कीजिए:

(०२)

कनुप्रिया के अनुसार यही युद्ध का सत्य स्वरूप है -

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

(२). (i). पद्यांश से उपसर्गयुक्त शब्द चुनकर लिखिए लिखिए। (०१)

(१). _____ (२). _____

(ii). पद्यांश से प्रत्यययुक्त शब्द चुनकर लिखिए। (०१)

(१). _____ (२). _____

(३). ' युद्ध विनाश एवं शांति विकास का कारण होता है ' इस विषय पर अपने विचार लिखिए।
(०२)

प्र.३. (आ). निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर ८० से १०० शब्दों में लिखिए। (कोई एक) (०४)

(१). डॉ. धर्मवीर भारती ने ' कनुप्रिया ' काव्य में युद्ध की भयंकरता का ज्वलंत चित्रण किया है इस कथन को स्पष्ट कीजिए।

(२). कनुप्रिया के ऋन में मोह उत्पन्न होने के कारण लिखिए।

विभाग - ४ व्यवहारिक हिंदी एवं परिभाषिक शब्दावली (अंक - २०)

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर १०० से १२० शब्दों में लिखिए। (०६)

(१). अपनी इलाके में पेयजल समस्या पर १०० से १२० शब्दों में ब्लॉग लेखन कीजिए।

अथवा

परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

अरे वाह ! कितनी रुचि रखते हैं आप लोग फीचर में। चलिए, मुझे लगता है, आपका यह प्रश्न भी विषय की दृष्टि से बहुत महत्त्व रखता है।" स्नेहा ने फीचर लेखन के चरणों पर बोलना शुरू किया "निम्न चार सोपानों अथवा चरणों के आधार पर फीचर लिखा जाता है।"

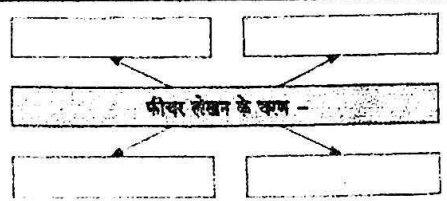
(१) प्रस्तावना : प्रस्तावना में फीचर के विषय का संक्षिप्त परिचय होता है। यह परिचय आकर्षक और विषयानुकूल होना चाहिए। इससे पाठकों के मन में फीचर पढ़ने की जिज्ञासा जाग्रत होती है और पाठक अंत तक कि फीचर से जुड़ा रहता है।

(२) विवरण अथवा मुख्य कलेवर फीचर में विवरण का महत्वपूर्ण स्थान है। फीचर में लेखक स्वयं के अनुभव, लोगों से प्राप्त जानकारी और विषय की क्रमबद्धता, रोचकता के साथ-साथ संतुलित तथा आकर्षक शब्दों में पिरोकर उसे पाठकों के सम्मुख रखता है जिससे फीचर पढ़ने वाले को ज्ञान और अनुभव से संपन्न कर दे।

(३) उपसंहार: यह अनुच्छेद संपूर्ण फीचर का सार अथवा निचोड़ होता है। इसमें फीचर लेखक फीचर का निष्कर्ष भी प्रस्तुत कर सकता है अथवा कुछ अनूत्तरित प्रश्न पाठकों के ऊपर भी छोड़ सकता है। उपसंहार ऐसा होना चाहिए जिससे विषय से संबंधित पाठक को ज्ञान भी मिल जाए और उसकी जिज्ञासा भी बनी रहे।

(४) शीर्षक: विषय का औचित्यपूर्ण शीर्षक फीचर की आत्मा है। शीर्षक संक्षिप्त, रोचक और जिज्ञासावर्धक होना चाहिए। नवीनता, आकर्षकता और ज्ञानवृद्धि उत्तम शीर्षक के गुण हैं।

(१). आकृति पूर्ण कीजिए। (०२)

(२). निम्नलिखित शब्दों के विरुद्धार्थी शब्द लिखिए। (०२)

1. लिखना x _____ (३). बोलना x _____

2. प्रश्न x _____ (४). संक्षिप्त x _____

(३). 'फीचर लेखन में शीर्षक का बहुत महत्व होता है' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

४. (आ). सही विकल्प चुनकर वाक्य फिर से लिखिए। (०४)

(१). पल्लवन का अर्थ है _____। (संक्षिप्तीकरण / विस्तार / सारांश / व्याख्या)

(२). स्नेहा की माने स्नेहा की इच्छा का _____ किया। (समर्थन / विरोध / तिरस्कार / सम्मान)

(३). विशेषण के प्रयोग से भाषा को प्राप्त _____ होता है। (गौरव / सौष्ठव / सम्मान / श्रृंगार)

(४). कार्यक्रम कोई भी हो मंच की _____ बनी रहे। (महिमा / गरिमा / शोभा / सज्जा)

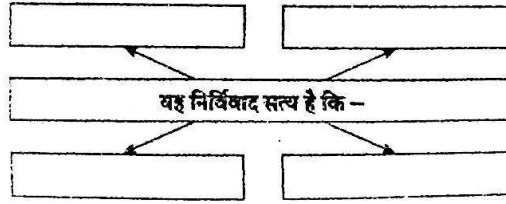
४. (इ). निम्नलिखित अपठित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियां कीजिए। (०६)

प्रत्येक मनुष्य के लिए किसी-न-किसी व्यवसाय, रोजगार अथवा पेशे की आवश्यकता होती है। अपने लिए बुद्धिमत्तापूर्वक व्यवसाय चुनने में ही मनुष्य जीवन का सफल होना अवलंबित है। ऐसे बहुत ही थोड़े, हजारों में ऐसे मनुष्य होंगे जिन्हें जीवन-निर्वाह के लिए कुछ उद्योग नहीं करना पड़ता। अर्थात् जिनके पास आवश्यकता से बहुत ही अधिक संपत्ति होती है परंतु ऐसे मनुष्यों को उदरपूर्ति के लिए भले ही कष्ट न उठाना पड़े, परंतु अपने जीवन को

सुखमय बनाने के लिए तथा उसे आलस्य से बचाने के लिए इच्छा न होने पर भी कुछ काम करना ही पड़ता है। तात्पर्य यह है कि मनुष्य जीवन काम करने के लिए ही बनाया गया है। प्रत्येक मनुष्य को कुछ-न-कुछ व्यवसाय या कार्य करना ही पड़ेगा, फिर भी अनेक युवकों को इस बात से डर और घृणा होती है। वे अपने माता-पिता का पिंड नहीं छोड़ना चाहते और रोटी के प्रश्न को स्वयं हल करना बेइज्जती समझते हैं। परंतु उन्हें भी कुछ कार्यारंभ करना ही पड़ता है। इसलिए प्रत्येक युवक का यह कर्तव्य है कि वह निश्चय कर ले कि वह अपनी सारी शक्तियों को किस काम में लगाएगा। अनिश्चित अवस्था में रहकर विलंब करने और व्यर्थ समय खोने से कुछ लाभ न होगा।

(१). आकृति पूर्ण कीजिए।

(०२)

(२). गद्यांश में प्रयुक्त उपसर्गयुक्त शब्द ढूँढकर लिखिए और उन शब्दों से मूल शब्द और उपसर्ग अलग-अलग करके लिखिए। (०२)

(१). निर्विवाद

(२). अनिश्चित

(३). 'जीवन यापन के लिए समय से उचित व्यवसाय का चुनाव आवश्यक' विषय पर ४० से ५० शब्दों में अपने विचार लिखिए। (०२)

४. (ई). निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी परिभाषिक शब्द लिखिए। (८ में से ४)
(०४)

(१). Autonomous - _____

(५). Optic fibre - _____

(२). Minutes - _____

(६). Assured - _____

(३). Indemnity - _____

(७). Custodian - _____

(४). Surrender - _____

(८). Apex Bank - _____

विभाग - ५ व्याकरण (अंक - १०)

कृति ५). (अ). निम्नलिखित वाक्यों का कोष्टक में दिए गए सूचना के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो)- (०२)

(१). प्रकाश की किरणें संसार पर नवीन जीवन की वर्षा कर रही थीं। (सामान्य वर्तमानकाल)

(२). श्रद्धा भक्त की सबसे बड़ी भेंट होगी। (पूर्ण भूतकाल)

(३). कोयल आम का स्वाद लेती है। (अपूर्ण भूतकाल)

५. (आ). निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत अलंकार पहचानकर उसका नाम लिखिए : (कोई दो) - (०२)

- (१). ऊँची-नीची सड़क, बुढ़िया के कूबड़-सी ।
नंदनवन-सी फूल उठी, छोटी सी कुटिया मेरी।
- (२). भूप सहस दस एकहिं बारा
लगे उठावन, तरइ न टारा।
- (३). पायोजी मैंने राम रतन धन पायो।
- (४). सखि सोहत गोपाल के, उर गुंजन की माला।
बाहर लसत मनो पिए, दावानल की ज्वाला।

५. (इ). निम्नलिखित पंक्तियों में उद्धृत रस पहचानकर उसका नाम लिखिए : (कोई दो) - (०२)

- (१). कहूँ शृगाल उड़ा मृतक अंग पर घात लगावत।
कहूँ कोउ शव पर बैठी गिद्ध चहूँ चोंच चलावत।
- (२). मन पछितैहै अवसर बीते।
दुर्लभ देह पाइ हरिपद भजु, करम, बचन अरु होते ॥१॥
सहसबाहु, दसवदन आदि नृप, बचे न काल बली ते।
- (३). बिनु पग चलै सुनै बिनु काना।
कर बिन कर्म करै विधि नाना।।
- (४). अति रिस बोले बचन कठोरा।
कहू जइ जनक धनुष कै तोरा॥
बेगि देखाउ मूढ़ न त आजू।
उलटउं महि जहँ लहि तव राजू।

५. (ई). निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ लिखकर वाक्यों में प्रयोग कीजिए। (कोई दो) (02)

- (१). अपना राग अलापना।
- (२). ओखती में सिर देना।
- (३). खाला का घर।
- (४). मूँछ उखाड़ना।

५. (उ). निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए। (कोई दो):- (02)

- (१). पेड़ बहुत बड़ा होशीला है।
- (२). गर्ग साहब ने अपना वचन को पालन किया।
- (३). हिंदी युवक भारतीय एक ग्रंथ है।
- (४). समाज की पाप विवश हो जाती हैं।

वेळ: ३ तास 11/01/2024

कृतिपत्रिका
सराव परीक्षा
वर्ष २०२२-२३

एकूण गुण : ८०

COMMERCE

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना -

- १) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृती किंवा चौकटी पेनाने व्यवस्थित काढाव्यात.
- २) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखन नियमानुसार लेखन घांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग १ - गद्य

कृती १. (अ) पुढील उताराच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(१) चौकटी पूर्ण करा.

(२) १. प्रवासातील शेवटच्या टप्प्यात १.-----
२.-----

२. किती गाड्या होत्या -----
आपली झुटी ची चौकट -----

प्रवासातील शेवटच्या टप्प्यात कारगील आणि मग द्रासला जायला निघालो. तेव्हा कारगीलमध्ये शिरताना लागणाऱ्या एका फुलावर एक सैनिक तैनात होता. आमच्या चार गाड्यांची तपासणी चालू असतानाच मी त्याच्याशी गप्पा मारत होते. "कल आपको इसी रास्तेसेवापस जाना है!" असतो म्हणाला. बढि या, "कल फिर र मि लेंगे!" "नहीं, कल मैंनी रहूंगा! मेरा बडी होगा, मतलब मेरा साथी! लेकिन न आपको कारगिल मे कि सी भी चीज की जरूरत पडे, तो यहा जरूर आना!" आम्ही योजल्याप्रमाणे कार्यक्रम आटोपून दसु त्या दिवशी संध्याकाळी त्या पुलावर आलो, तर तोच बच्चा उभा होता. "अरेतू परत आलास?" ह्या माझ्या प्रश्नावर तो हसून म्हणाला, "मैगया ही कहा था? मेरा बडी बीमार है, इसलि ये मै कल से यही हू!" जवळजवळ छत्तीस तास तो मुलगा तिथे उभा होता. "अरे, तुझा बडी आज पण नाही आला तर?" माझ्या दहा तेपाच या झुटीच्या चौकटीत हे छत्तीस तास उभे राहणं बसतच नव्हतं. तो हसून म्हणाला, "मॅडम, कोई बात नहीं! वो ठीक होनेतक मैयहा खडा रहूंगा - चाहे और दो दिन न भी क्यूना लेंगे!" हेइतक्या सहजतेने तुकसंबोलतोस?" या माझ्या प्रश्नावर तो डोक्याला हात लावून म्हणाला, "सब कुछ आसान है, मॅडमजी! सिर्फ दि माग मेडाल देना है! प्रश्न पडायच्या आतच उत्तर तयार असलेला हा वीस - एकवीस वर्षांचा मुलगा!

३) कारगील मधील पुलावर पहारा करणा-याना सैनिकांच्या, 'सिर्फ दि माग मॅडालना है'. या उदगारातील आशय तुमच्या जीवनात कसा अमलात आणला ते लिहा. किंवा

४) सैनिकी जीवन आणि सामान्यनागरिकांचे जीवन यांची तुला तुमच्या शब्दात करा.. ४

आ) पुढील उताराच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

१) खालील चौकटी पूर्ण करा.

या निरागस, आनंदी वृत्तीची असणारी :-

२) कणाकणान टिपायचा असतो तो :-

२) हे केव्हा घडेल ते लिहा.

या या छोट्या छोट्या आनंदाला आपण पारखे होतो; जेव्हा.....

२) आपल्याला थक्क व्हायला होतं जेव्हा.....

सौंदर्य जसं पाहणाऱ्याच्या दृष्टीत असतं, तसा आनंद घेणाऱ्याच्या वृत्तीत असतो. लहान मुलं निरागस, आनंदी वृत्तीची असतात, म्हणूनच ती आनंद घेण्यात तरबेज असतात. आनंद हा त्यांचा आग्रह असतो. अधिकार असतो. त्यांनी हात केल्यावर चिमणी भुरकन उडाली तरी त्यांना केवढा आनंद होतो. किती आतून हसतात ती आपण मोठे होतो आणि या छोट्या छोट्या आनंदाला पारखे होतो. आनंदाची हीच तर गंमत आहे. आनंद छोट्या छोट्या गोष्टीतच असतो. आपण मात्र तो मोठ्या गोष्टीत शोधत असतो.. आयुष्यात अशा मोठ्या गोष्टी, आनंदाचे मोठे प्रसंग कितीसे येतात? तेव्हाच आनंद घ्यायचा आणि बाकी आयुष्य काय नुसतं रेटत राहायचं? आनंद कणाकणान टिपायचा असतो. क्षणाक्षणान घ्यायचा असतो. आपल्याला मात्र तो टनाटनानं हवा असतो. खार्डन तर तुपाशी, नाही तर उपाशी. तिथंच सगळं चुकतं. निसर्गात तर काय आनंद भरून राहिलेला आहे. देता किती घेतील दो कराने, अशीच अवधी परिस्थिती आहे. हिवाळ्यातल्या कोदव्या उन्हाच्या आनंद, श्रावणपौर्णिमेला रिमझिम अंगावर झेलण्यातला आनंद, चांदण्या रात्री भटकण्यातला आनंद.. झाडांचे नुसते आकार पाहात हिंडलं, तरी थक्क व्हायला होतं. हिरव्या रंगाच्या नुसत्या छटा पाहात राहिलं तरी

भान हरप्रत बदलत्या प्रकाशात त्या बदलताना न्याहाळत बसलं, तर वेड व्हायला होतं. साक्षात निसर्ग ज्यांना आनंद देऊ शकत नाही, त्यांनी आयुष्यातील आनंदाला विसर्ग द्यावा. हेच बरं.

• स्वमत / अभिव्यक्ती

३) लेखकाने वर्णिलेला निसर्गातून मिळणारा आनंद तुमच्या शब्दांत लिहा.
किंवा

३) सौंदर्य जसं पाहणाऱ्याच्या दृष्टीत असतं, तसा आनंद घेणाऱ्याच्या वृत्तीत असतो या विधानाबाबत तुमचे मत स्पष्ट करा.

इ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे या उताऱ्यातून जाणवणारे गुण

आ) व्यक्तीच्या दीर्घोद्योगाचा परिणाम

(२) अभिव्यक्ती.

परिणाम व्यक्तीच्या जीवनातील 'आत्मविश्वासाचे' स्थान स्पष्ट करा.

आत्मविश्वास सारखी दुसरी दैवी शक्ती नाही. आम्ही आमच्यातील आत्मविश्वास गमावता कामा नये. उदा., कुस्ती खेळण्यासाठी आखाड्यात उतरलेल्या पहिलवानाने दुसऱ्याच्या ठणठणीत दंड थोपटण्याने घाबरून गर्भगळित झाल्यास त्याच्या हातून काहीतरी होणे शक्य आहे काय? मी तर नेहमी असे म्हणत असतो, की मी जे करीन ते होईल. अर्थात, मी हे सर्व आत्मविश्वासावर अवलंबून म्हणत असतो. माझ्या या म्हणण्यामुळे काही लोक मला घर्मेडखोर, प्रौढीबाज बगैरे दूषणे देतील; परंतु ही प्रौढी अगर घर्मेड नसून आत्मविश्वासामुळेच मी हे म्हणू शकतो. मी मनात आणीन तर सव्वा लाखाची गोष्ट सहज करीन. गरिबीच्या दृष्टीने विचार करता आजच्या गरिबांतले गरीब विद्यार्थ्यांपेक्षा माझी त्यावेळी मोठी चांगली सोप अगर मला इतर अनुकूलता होती असे नाही. मुंबईच्या डेव्हलपमेंट डिपार्टमेंटच्या चाळीत दहा फूट लांब व दहा फूट रुंद अशा खोलीत आईबाप, भावंडे यांच्यासह राहून एका पैशाच्या घासलेट तेलावर अभ्यास केला आहे. इतकेच नव्हे तर अनेक अडचणींना व संकटांना त्याकाळी तोंड देऊन मी जर एवढे करू शकलो तर तुम्हांस आजच्या साधन- न-सामुग्रीने सज्ज असलेल्या काळात अशक्य का होईल? कोणताही मनुष्य सतत दीर्घोद्योगानेच पराक्रमी व बुद्धिमान होऊ शकतो. कोणीही मनुष्य उपजत बुद्धिमान अगर पराक्रमी निपजू शकत नाही. मी विद्यार्थिदशेत इंग्लंडमध्ये असताना ज्या अभ्यासक्रमास ८ वर्षे लागतात तो अभ्यास मी २ वर्षे ३ महिन्यात यशस्वी तऱ्हेने पुरा केला. हे करण्यासाठी २४ तासांपैकी २१ तास अभ्यास करावा लागला आहे. जरी माझी आज चाळीशी उलटून गेली असली तरी मी २४ तासांपैकी सारखा १८ तास अजूनही खुर्चीवर बसून काम करत असतो. दीर्घोद्योग व कष्ट करण्यानेच यशप्राप्ती होते.

विभाग २- पदय

कृती २. (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा

(१) खालील अर्थाच्या ओळी कवितेतून शोधून लिहा :

(य) अतोनात कष्टानंतर हिरव्या समृद्धीच्या स्वरूपात शिल्लक राहते.

श(र) स्वतःचा जीवच जणू कांदयाच्या रोपाच्या रूपात लावते.

(२) खालील चौकटी पूर्ण करा :

कवितेतील स्त्री करत असलेली कामे

(य)-----

(र)-----

सरी- वाफ्यात कांद लावते

बाई लावते

नाही कांदंग, जीव लावते

बाई लावते

काळ्या आईला, हिरवं गोंदते

बाई गोंदते

रोज मातीत, मी ग नांदते

बाई नांदते

फुलं सान्याची, झेंडू तोडते

बाई तोडते

नाही फुलंग, देह तोडते

बाई तोडते

घरादाराला तोरण बांधते

बाई बांधते
रोज मातीत, मी ग नांदते
बाई नांदते

ऊस लावते, वेणं दावते
बाई दाबते
नाही बेणंग, मन दाबते
वाई दावते
कांड्या कांड्यांनी, संसार सांधते
बाई सांधते रोज मातीत मी ग नांदते
बाई नांदते
उन्हातान्हात, रोज मरते
बाई मरते
हिरवी होऊन, मागं उरते
बाई उरते
खोल विहिरीचं पाणी शेंदते
बाई शेंदते
रोज मातीत, मी ग नांदते
बाई नांदते

(३) स्वमत अभिव्यक्ती
शेतकरी स्त्रियांच्या कष्टमय जीवनाचे वर्णन कवितेच्या आधारे लिहा.

आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा
सरी वाफ्यात कांदा लावते
बाई लावते
नाही कांदा ग जीव लावते
बाई लावते

इ) खालीलपैकी कोणतेही एक कृती करा
काव्यसौंदर्य:
मनुष्य इंगळी अति दारुण
मज नांगा मारीला तिने
सर्वांगी वेदना जाणं
त्या इंगळीची

वरील काव्यपंक्तीतील भाव सौंदर्य स्पष्ट करा:
किवा

रसग्रहण :
रंगुनी रंगात सान्या रंग माझा वेगळा गुंतुनी गुंत्यात सान्या पाय माझा मोकळा
कोण जाणें कोठुनी या सावल्या आल्या पुढे
मी असा की लागती या सावल्यांची झळा

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

कृती ३. खालील उतान्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

- (१) केवळ एका वाक्यात उत्तरे लिहा :
(य) कथेतील पात्रांचे वाचकांशी जवळीक साधण्यामागील कारण लिहा.
(र) कथानकाचे प्रयोजन लिहा.

कथाकार त्याच्या प्रतिभाशक्तीने एखाद्या घटनेत वास्तवाचे व कल्पनेचे रंग भरतो. हे करताना तो निसर्ग, समाज, सांस्कृतिक संदर्भ, वातावरण इत्यादी घटकांचे साहाय्य घेतो. या सर्व घटकांच्या मदतीने घटनामालिकेचे कथात्म साहित्यात रूपांतर होते; म्हणून कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो. कथेत या मूळ घटनेलाच 'कथाबीज' असे म्हणतात. कथानकात घटना, प्रसंग, पात्रांच्या कृती, स्वभाववैशिष्ट्ये, वातावरण इत्यादींचे तपशील हळूवारपणे उलगडत जातात. कथेत कथानकातील घटकांचे एकत्रीकरण केले जाते. या एकत्रीकरणातून कथेची मांडणी आकाराला येते. हे कथानक उलगडताना त्यातील प्रवाहीपणही जपले जाते. कथाकाराच्या मनात कथेच्या अनुषंगाने निर्माण झालेला भावाशय वाचकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी कथन करणे हे कथानकाचे प्रयोजन असते. पात्रचित्रण हा कथेचा महत्त्वपूर्ण घटक आहे. पात्रचित्रणातून कथेचा आशय पुढे पुढे जात राहतो. कथाकार एखाद्या पात्राची वृत्ती ती उक्त भवन, विचार, कल्पना, संवेदना, जीवनदृष्टी, जीवनपद्धती इत्यादींच्या चित्रणातून त्या व्यक्तीची शब्दरूप प्रतिमा तयार करत असतो. या शब्दरूप प्रतिमेला 'पात्र' असे म्हणतात. कथेतील पात्रांना वास्तवातील माणसांप्रमाणे रेखाटले जाते, म्हणून वाचकांची त्या पात्रांशी जवळीक साधली जाते. ही पात्रे कथाकाराची 'स्व निर्मिती' असते.

(२) कारणे लिहा : (२)

कथेत 'घटना' हा महत्त्वाचा भाग ठरतो, कारण

(य)-----

(२)-----

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१) अनूला समाज कसा समजून घ्यायचा आहे, ते थोडक्यात स्पष्ट करा.

(२) बौद्धिगात शिकत असलेल्या व शिकून गेलेल्या विद्यार्थ्यांचे बापू गुरुजींबद्दल असलेले प्रेम तुमच्या शब्दांत लिहा.

(३) 'गढी' या शीर्षकाची समर्पकता पटवून द्या.

(४) उचापती करणाऱ्या लोकांबद्दल तुमचे मत स्पष्ट करा.

विभाग ४ - उपयोजित मराठी

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(४)

(१) मुलाखतीचे प्रमुख हेतू तुमच्या शब्दांत लिहा..

(२) माहितीपत्रकाचे स्वरूप विशद करा,

(३) अहवाल लेखनाची कोणतीही 'दोन' वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(४) माहितीपत्रकाची भाषाशैली तुमच्या शब्दांत वर्णन करा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१०)

(१) 'मुलाखतीची पूर्वतयारी' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

पूर्वतयारीची गरज— ज्यांची मुलाखत घ्यायची त्यांची संपूर्ण माहिती—मुलाखतीचे उद्दिष्ट—लागणारा वेळ व श्रोतृवर्ग—मुलाखतीचे माध्यम.

(२) माहितीपत्रकाची गरज' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा सामान्य वस्तूंपासून मोठ्या वस्तूपर्यंत. हा उद्देश. ग्राहकांचा फायदा. . विविध क्षेत्रे..... 'माहिती' लोकमत आकर्षित.

(३) 'अहवाल लेखनाची वैशिष्ट्ये' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा : वस्तुनिष्ठता. सुस्पष्टता..... विश्वसनीयता शब्दमर्यादा. निःपक्षपातीपणा. सोपेपणा.....

(४) 'मुलाखतीचा समारोप' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा : भाषिक कौशल्ये..... परिणामकारक निवेदन अनपेक्षित समारोप श्रोत्यांचा प्रतिसाद..... मुलाखतीची यशस्विता...

विभाग ५ - व्याकरण व लेखन

(१०)

कृती ५. (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

(य) योग्य पर्याय निवडा:

पांढरा रंग सर्वांना आवडतो.

वरील वाक्याचे प्रश्नार्थक वाक्य ओळखा:

- (१) कोणाला आवडतो पांढरा रंग ?
- (२) पांढरा रंग कोणाला आवडत नाही?
- (३) सर्वानाच पांढरा रंग आवडतो का?
- (४) कोणाकोणाला आवडतो पांढरा रंग ?

(२) सूचनेनुसार कृती करा :

तुम्ही कोणाशीच वाईट बोलू नका
वाक्य होकारार्थी करा.

(२) (य) योग्य पर्याय निवडा:

'व्यक्तीगणिक' या सामासिक शब्दातील समास ओळखा:

- (१) अव्ययीभाव समास
- (२) तत्पुरुष समास
- (३) द्वंद्व समास
- (४) बहुव्रीही समास

(२) 'नीलकंठ' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा. (०१)

(य) योग्य पर्याय निवडा:

'राजाला नवीन कंटाळ शोभतो. वरील वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा.

- (१) कर्मणी प्रयोग
- (२) कर्तरी प्रयोग
- (३) भावे प्रयोग
- (४) यांपैकी नाही

(२) योग्य पर्याय निवडा :

भावे प्रयोग असलेले वाक्य शोधून लिहा.

- (१) मुले प्रदर्शनातील चित्रे पाहतात.
- (२) सैनिकांनी शत्रूस युद्धभूमीवर घेरले.
- (३) कप्तानाने सैनिकांना सूचना दिली.
- (४) तबेल्यातून घोडा अचानक पसार झाला.

(य) योग्य पर्याय निवडा :

मन हे नयन पाकळ्या उमलेल्या सर्व जनतेला
मन हे वदन चंद्रमा शरदिचा गमे केवळ
वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा.

- (१) अनन्वय
- (२) अतिशयोक्ती
- (३) अपन्हृती
- (४) अर्थान्तरन्यास

(२) उपमेय ओळखा: (१)

आहे ताजमहाल एक जगती तो तोच त्याच्या परी. ' वरील वाक्यातील उपमेय ओळखा

(५) (य) योग्य पर्याय निवडा:.

मन समेवर येणे'

वरील वाक्यप्रचाराचा अर्थ खालील पर्यायांतून ओळखून लिहा :

- (१) मन चंचल होणे.
- (२) मनात उलथापालथ होणे.
- (३) मन शांत व एकरूप होणे.
- (४) मन शांत व निर्विकार होणे.

(र) 'अगतिक होणे' या वाक्यप्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा. (१)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा (१०)

- (१) मी अनुभवलेली पहाट
- (२) मी शेतकरी बोलतोय
- (३) झाडे बोलू लागली तर.....
- (४) माझा आवडता कलावंत
- (५) भ्रमणध्वनी यंत्र (मोबाईल फोन) शाप की वरदान?

वेळ: ३ तास

कृतिपत्रिका
सराव परीक्षा
वर्षे २०२२-२३

एकूण गुण : ८०

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना -

- १) आकलन कृती व व्याकरण यांमधील आकृत्या किंवा चौकटी पेनाने व्यवस्थित काढाव्यात.
२) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखन नियमानुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

9/01/2024

विभाग १ - गद्य

कृती १. (अ) पुढील उताराच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (८)

१) चौकटी पूर्ण करा.

- अ) वि चारांची गती म्हणजे -----
ब) अक्षम्य आवेग म्हणजे -----

२) गती बाबतची लेखकाने वर्णिलेली विकृती म्हणजे.

1. -----
2. -----

वेग हे गतीचे एक रूप आहे. आपले जीवनही स्थिती आणि गती यांत विभागलेले आहे. थांबणे, चालणे, धावणे असे हे जीवनचक्र फि रतच असते. आपल्या वि चारांनाही गती असते, जि ला आपण प्रगती म्हणतो. ती वि चारांची गती असते. गतीला जेव्हा दि शा असते तेव्हाच ती प्रगती या संज्ञेला पात्र ठरते. दि शावि हीन गती ही अधोगती ठरते. आजच्या जीवनात वि लक्षण वेगवानता आढळते. रस्ते वाहनांनी व्यापलेले असतात. माणसे घरांत राहतात म्हणूनच अल्पकाळ तरी स्थि र राहतात. एरवी गतीपायी अगति क होतात. अहोरात्र भरारणारी आणि धरारणारी वाहनेपाहि ली म्हणजे आश्चर्य वाटते. ही आली कोठून? आली कशी आणि कशासाठी? पूर्वी देशोदेशींचा इति हास घडला. लोकांनी जगप्रवासही केला; पण आजच्या एवढी अवखळ वाहनेकोठे दिसत नसत. आता माणूस घरातून दारात आला, की वाहनावर आरूढ होतो. वेळ थोडा असतो. कामेबरीच असतात. पायी चालत ती उरकता येत नाहीत. जीवन हेदशदि शांना वि भागलेले आहे. मुलांची शाळा एका टोकाला आपलेकार्या लय दसु न्या टोकाला, मंडई एका बाजूला तर दवाखाना दरू, कुठल्या तरी दि शेला. जीवनाची ही टोके सांधणार कशी? जोडणार कशी? शेवटी गती ही घ्यावीच लागते. यथाप्रमाण गती ही गरज आहे. पण अप्रमाण, अवास्तव आणि अनावश्यक गती ही एक वि कृती आहे. आपली कामेयथासांग पार पाडावीत, एवढा वेग जीवनाला असावा. त्यापेक्षा अधि क वेग म्हणजे अक्षम्य आवेग म्हणावा लागेल. तो आत्मघातकी ठरतो.

३) अप्रमाण, अवास्तव आणि अनावश्यक गती ही एक वि कृती आहे हे विधान सोदाहरण स्पष्ट किंवा

(४) अहोरात्र भरारणारी व धरारणारी वाहनेपाहि ली म्हणजे आश्चर्य वाटते. या वि धानाचा तुम्हांला समजलेला अर्थ लिहा.

आ) पुढील उताराच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

१) लेखकाच्या मते माणसाला न चुकवता येणाऱ्या दोन गोष्टी-

य)-----

२)-----

२) खालील चौकटी पूर्ण करा.

(१) परशा स्वतःला म्हणवून घ्यायचा :-

(२) माणसाला चुकवता येणार नाही अशा दोन गोष्टी

य)-----

२)-----

आपल्या ताकदीची मस्तीची परशाला फार घमेंड होती. स्वतःचा उल्लेख करताना तो शिक्- म्हणायचा. स्वतःला - शिक् म्हणून घेण्यात त्याला अभिमान वाटायचा. काय परशा, यंदा कशी काय तयारी आहे? असे कुणी विचारले, की त्याचे उत्तर ठरलेले असे शिक्हाला काय न्या हाय व्हय कुनाचं? -शिक् भातीत उतरला, की लांडगी, कोल्ही पाक पशार व्हत्यात... - शिक्हाला अल्याड लई झोप लागती या, अशा भाषेत तो नेहमी स्वतःबद्दल बोलायचा. त्याला दात घासायचा विलक्षण कंटाळा असे. चार-आठ दिवसांतून एकदा केव्हातरी दात घासण्याचे सोंग करायचा. त्याबद्दल मी एकदा सहज त्याला विचारले, परशा, तू दात घाशीत नाहीस वाटतं रोज ?- शिक् काय दात घासतो व्हय कदी? असे त्याने ताडकन उत्तर दिले. असा हा सिंहासारखा उग्र व बलदंड परशा एके दिवशी सपाटून

मात्र खाल्लेल्या कुत्र्यासारखा समोरून येत होता. त्याची ऐट, त्याचा दिमाख, त्याची घमेंड यांपैकी कशाचाही मागमूस त्याच्या चेहऱ्यावर दिसत नव्हता. कुस्तीत हरला तरी तो कधी असा दिसला नव्हता. जवळ जाऊन मी विचारले, काय पहेलवान, काय झालं आज? - केविलवाणा चेहरा करून म्हणाला, दांत से काल रातच्या धरनं असा ठणकतुया । काईएक सुचेनासं झालंया. मला त्यावेळी परशाचे हसू आले; पण काही काळानंतर माझाही जेव्हा परशा झाला तेव्हा माझा नक्षा पार उतरला. माणसाला मरण आणि दातदुखी चूकवताच येत नसावी.

• स्वमत / अभिव्यक्ती

३) परशाचे स्वभाववर्णन तुमच्या शब्दांत लिहा.

किंवा

जन्मात एकदाही दात न दुखलेला मनुष्य आढळत नाही या विधानाबाबत तुमचे मत सकारण लिहा.

इ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा. (०४)

(१) परिणाम लिहा.

(अ) अपघातामध्ये सुधाला एक पाय गमवावा लागला.

(आ) पंडितजींनी कृत्रिम पाय बनवला.

(२) अभिव्यक्ती

'कृत्रिम पायाच्या मदतीने दिव्यांगत्वावर मात करता येते', हे सोदाहरण स्पष्ट करा.

"नाचे मयूरी" हा चित्रपट अनेकांनी पाहिला असेल. सुप्रसिद्ध नर्तिका मुधा चंद्रन हिच्या आयुष्यावर आधारित होता. एका अपघातामध्ये सुधाला एक पाय गमवावा लागला होता. साहजिकच तिचं नृत्य कायमचंच बंद पडण्याच्या मार्गावर होतं; पण सुधा जयपूरता मेली आणि तिथं तयार करण्यात आलेला कृत्रिम पाय आपल्या गमावलेल्या पायाच्या जागी बसवला. नृत्याची कारकीर्द तिचं नव्यानं सुरू केली आणि त्या कृत्रिम पायाच्या आधारानं तिचं पर्योस यश मिळवलं. सुधानं बसवून घेतलेल्या त्या कृत्रिम पायाचंच आहे 'जयपूर फूट' जयपूरमधल्या एका णालयात तो प्रथम विकसित केला गेला म्हणून त्याला ते नाव मिळालं. जयपूरच्या रुग्णालयात डॉ. प्रमोद किरण सेठी अनेक विकलांगांवर उपचार करत होते. पोलिओची बाधा झाल्यामुळे दिव्यांगत्व आलीत्या मुलांना पाहून त्यांना एक कल्पना सुचली. पंडित राम चरण शर्मा या कलाकाराला विविध प्रकारची विलक्षण साधनं तयार करताना त्यांनी पाहिले होतं. त्यांनी पंडितजींना रुग्णालयात येण्याचं आमंत्रण दिलं. पंडितजींनी रुग्णालयात ज्यांचे पाय काही कारणांनी गमावले आहेत अशांना परदेशातून आयात केलेले, महागडे कृत्रिम पाय बसवताना पाहिलेलं होतं. ते परवडणारे नव्हते आणि ज्यांना ते परवडणारे होते त्यांचीही चाल काही सुलभ होत असताना त्यांना दिसली नव्हती. ते पाहून त्यांच्या कल्पकतेला आव्हान मिळालं. त्यांनी व्हल्कनाईज्ड रबर आणि लाकूड या सहजगत्या उपलब्ध असलेल्या कच्च्या मालापासून हालचाल करण्यास सुलभ असा पाय तयार केला. डॉ. सेठी यांनी तो आपल्या एका सणाला बसवून पाहिला. त्यासाठी शस्त्रक्रियेची नवी पद्धत विकसित केली. त्या रुग्णादण त्याचा फायदा झाल्याचं पाहून त्यांनी पंडितजींना आणखी तसेच पाय तयार करायला सांगितले. आता परदेशातून कृत्रिम पाय आयात न करता हे लाकडी पाय बसवण्याचाच सिलसिला सुरू झाला. सुरुवातीला तर पंडितजींनी बांबूचाच वापर केला होता; पण हळूहळू इतरही पदार्थांचा वापर करायला त्यांनी सुरुवात केली. आता जगभर त्याचं रोपण केलं जातं. अद्ययावत प्लास्टिक व अल्युमिनियम यांचा वापरही आता करण्यात येतो. पण मूळ कल्पना मात्र पंडितजींचीच राहिली आहे.

विभाग २ - पदय

कृती २ (अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा

१) कोण ते लिहा.

य. पाऊस तरंग झेलणारी

र अंतबाह्य बदललेली

ल. सर्व बहार लावणारी

व आभाळ झुल्यावर झुलणारी

श अंगणात दाराजवळ थांबलेले- ब- बागेत वाट पाहणारी

२) पुढील अर्थाचा शब्दसमूह लिहा.

य) दुःखामुळे होणारा हृदयाचा आक्रोश.

र) बुद्धीने स्थिर असणारी -

सहज आरशात पाहिले नि डोळे भरून आले

माझेच रूप ल्यालेली, तरीही मी नसलेली किती बदललीस ग तू अंतर्बाह्या!....
ऐक हं!... तू कशी होतीस ते।

तुला सांगू तुझ्या अंतरीचे सुंदर पूर्वरंग पावसाचे तरंग ओंजळीत भरणारी चैतन्यमयी बालिका
अंगणात दिवे लावावेत तसे सर्वच बहर लावणारी तू नवयौवना
आरशातील रूखीने मला विचारले, तूच ना ग ती ! !
स्वप्नांचे पंख लावून आभाळ झुल्यावर झुलणारी तू ध्येयगंधा ओठ मात्र असतात पिळवटलेले,

खसकन देह तोडलेल्या फुलांसारखे, जळतेस मात्र अहोरात्र पारंपरिकतेचे वरदान समजून ।
दार उघडून आत घेण्याचेही भान नाही ग तुला बागेतली ती अल्लड जाईही पेंगुळतेय तुझी वाट पाहून पाहून पण तू, तू मात्र झालीस
अस्तित्वहीन प्राण हरवलेली पुतळी अनेकदा तुला मी अशी पाहते की काळीजच हंबरते
नि आज नखशिखांत तू; तू आहेस फक्त स्थितप्रज्ञा राणी....
आरशात भेटलीस तरी बोलत नाहीस ग मन उलगडून
इतकी कशी वेढून गेलीस या घनगर्द संसारात
अंगणात थांबलेल्या तुझ्या प्रेयस चांदण्याला
रात्रीच्या एकांतात तर हुंदका कंठात दाबून शिवत असतेस तुझे ठिकठिकाणी फाटलेले हृदय नि पदराखाली झाकतेस देहामधल्या
असह्य कळा- तिचे हे बोलणे ऐकताच मी स्वतःच हिंदकळतेयः आणि अशातच, ती मला गोंजारीत, जवळ घेत अधिकारवाणीने
म्हणाली-
रडू नकोस खुळे आणि डोळ्यातले हे असू सोडून दे शेजारच्या तळ्यात
मी घेऊन हे हातात नुकतीच उमगलेली शुभ्र कमळाची प्रसन्न फुले

३) अभिव्यक्ती

१) कुटुंबातील स्त्रियांच्या भूमिकेबद्दल तुमचे विचार लिहा.

२) संसार करत असताना ही प्रत्येक स्त्रीने स्वतःचे अस्तित्व टिकवले पाहिजे या विषयी तुमचे मत लिहा.

(०५)

आ) खालील ओळींचा अर्थ लिहा

कोणत्या काळी कळेना मी जगायला लागलो आणि कुठे आयुष्य गेले कापुनी माझा गळा ।

(०४)

इ) खालीलपैकी कोणतेही एक कृती करा काव्यसौंदर्यः

पंचप्राण व्याकुळ झाला

त्याने माझा प्राण चालीला

सर्वांगाचा दाह झाला

वरील काव्यपंक्तीतील भाव सौंदर्य स्पष्ट करा
किंवा

रसग्रहणः

पावसाचे तरंग ओंजळीत भरणारी चैतन्यमयी बालिका

अंगणात दिवे लावावेत तसेच सर्वच बहर लावणारी तू नवयौवना

स्वप्नांचे पंख लावून आभाळ झुल्यावर झुलणारी तू ध्येयगंधा

मी आज नखशिखात तू आहेस फक्त स्थितप्रज्ञा राणी

वरील काव्यपंक्तीचे रसग्रहण करा.

विभाग ३ - साहित्यप्रकार : कथा

कृती ३. खालील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा

१) कथा या साहित्य प्रकाराला समृद्ध करणारे

य)-----

र)-----

(०४)

२) हो ना आपटे यांनी सुरू केलेले साप्ताहिक

य) नाव -

र) वर्ष -

१८९० मध्ये श्रेष्ठ कादंबरीकार ह. ना. आपटे यांनी 'करमणूक या साप्ताहिकाची सुरुवात केली. या साप्ताहिकातून त्यांनी दैनंदिन जीवनाशी संबंधित साध्या व हृदयस्पर्शी कथा प्रकाशित केल्या. पुढे कथेच्या स्वरूपात कालानुरूप बदल होत गेले. आशय आणि अभिव्यक्तीत परिवर्तन होऊन कथा सामर्थ्यवान झाली. अधिकाधिक विषयांना स्पर्श करित ती बहुआयामी होत गेली. लेखनही प्रयोग झाले.

त्यानंतर ग्रामीण कथा, दलित कथा यांनी कथावाङ्मयाला समृद्ध केले... स्त्री-शिक्षणाच्या प्रसाराचा प्रभाव साहित्यावरही झाला. स्त्रियांचे अनुभव कथेच्या माध्यमातून व्यक्त होऊ लागले. त्यामुळे एकूणच कथेचा प्रवाह आणि आशय दोन्हीही । चिंगत होत गेले. अशी ही जीवनाचे विविधंगी दर्शन घडवणारी कथा आजही वाचकांना आकृष्ट करित आहे.

२. (आकलन)

• एका वाक्यात लिहा :

(१) कथा कशी सामर्थ्यवान झाली ?

(२) कथेचा प्रवाह व आशय का समृद्ध झाले ?

(आ) (पठित कथा)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा (६)

(१) 'शोध' या कथेच्या नायिकेचे शब्दचित्र तुमच्या शब्दांत रेखाटा.

(२) 'उत्तम डॉक्टर होण्यापेक्षा उत्तम नर्स होणे कठीण आहे, ' या विधानाबाबत तुमचे मत स्पष्ट करा...

(३) कथेच्या 'शोध' या शीर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करा. (जुलै २२)

(४) गुरुजींचा मुलगा वारल्यानंतर बोर्डिंगातल्या मुलांच्या झालेल्या अवस्थेचे वर्णन करा.

विभाग ४ - उपयोजित मराठी

कृती ४. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा : (४)

(१) मुलाखतीचे प्रमुख हेतू तुमच्या शब्दांत लिहा..

(२) माहितीपत्रकाची भाषा शैली कशी असावी थोडक्यात लिहा.

(३) अहवालाची आवश्यकता थोडक्यात लिहा.

(४) बातमीवर आधारित वृत्तलेख लिहितांना करायची तयारी तुमच्या शब्दात लिहा.

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा :

(१) 'मुलाखतीची पूर्वतयारी' खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा :

पूर्वतयारीची गरज— ज्यांची मुलाखत घ्यायची त्यांची संपूर्ण माहिती—मुलाखतीचे उद्दिष्ट—लागणारा वेळ व श्रोतृवर्ग—
मुलाखतीचे माध्यम.

(२) माहितीपत्रकाची गरज खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा सामान्य वस्तूंपासून मोठ्या वस्तूपर्यंत. हा उद्देश. ग्राहकांचा फायदा. .
विविध क्षेत्रे..... 'माहिती' लोकमत आकर्षित.

(३) 'अहवाल लेखनाची वैशिष्ट्ये' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा : वस्तुनिष्ठता. सुस्पष्टता..... विश्वसनीयता शब्दमर्यादा.
निःपक्षपातीपणा. सोपेपणा.....

(४) 'मुलाखतीचा समारोप' खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा : भाषिक कौशल्ये..... परिणामकारक निवेदन अनपेक्षित
समारोप श्रोत्यांचा प्रतिसाद..... मुलाखतीची यशस्विता...

विभाग ५ - व्याकरण व लेखन

कृती ५. (अ) सूचनेनुसार कृती करा :

(य) योग्य पर्याय निवडा:

पांढरा रंग सर्वांना आवडतो.

वरील वाक्याचे प्रश्नार्थक वाक्य ओळखा:

(१) कोणाला आवडतो पांढरा रंग ?

(२) पांढरा रंग कोणाला आवडत नाही?

- (३) सर्वानाच पांढरा रंग आवडतो का?
(४) कोणाकोणाला आवडतो पांढरा रंग ?

(र) सूचनेनुसार कृती करा :

तुम्ही कोणाशीच वाईट बोलू नका
वाक्य होकारार्थी करा.

(२) (य) योग्य पर्याय निवडा:

'व्यक्तीगणिक' या सामासिक शब्दातील समास ओळखा:

- (१) अव्ययीभाव समास
(२) तत्पुरुष समास
(३) द्वंद्व समास
(४) बहुव्रीही समास

(र) 'नीलकंठ' या सामासिक शब्दातील समासाचे नाव लिहा. (०१)

(य) योग्य पर्याय निवडा:

'राजाला नवीन कंटाळ शोभतो. वरील वाक्यातील प्रयोग ओळखून लिहा.

- (१) कर्मणी प्रयोग
(२) कर्तरी प्रयोग
(३) भावे प्रयोग
(४) यापैकी नाही

(२) योग्य पर्याय निवडा :

भावे प्रयोग असलेले वाक्य शोधून लिहा.

- (१) मुले प्रदर्शनातील चित्रे पाहतात.
(२) सैनिकांनी शत्रूस युद्धभूमीवर घेरले.
(३) कप्तानाने सैनिकांना सूचना दिली.
(४) तबेल्यातून घोडा अचानक पसार झाला.

(य) योग्य पर्याय निवडा :

न हे नयन पाकळ्या उमलेल्या सर्व जनतेला

न हे वदन चंद्रमा शरदिचा गमे केवळ

वरील काव्यपंक्तीतील अलंकार ओळखून लिहा.

- (१) अनन्वय
(२) अतिशयोक्ती
(३) अपन्हुती
(४) अर्थान्तरन्यास

(२) उपमेय ओळखा: (१)

आहे ताजमहाल एक जगती तो तोच त्याच्या परी. ' वरील वाक्यातील उपमेय ओळखा

(५) (य) योग्य पर्याय निवडा:.

मन समेवर येणे'

वरील वाक्प्रचाराचा अर्थ खालील पर्यायांतून ओळखून लिहा :

- (१) मन चंचल होणे.

- (२) मनात उलथापालथ होणे.
- (३) मन शांत व एकरूप होणे.
- (४) मन शांत व निर्विकार होणे.

(२) 'अगतिक होणे' या वाक्प्रचाराचा वाक्यात उपयोग करा. (१)

(आ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० ते २५० शब्दांत निबंध लिहा (१०)

- (१) मी अनुभवलेली पहाट
- (२) मी शेतकरी बोलतोय
- (३) झाडे बोलू लागली तर.....
- (४) माझा आवडता कलावंत
- (५) भ्रमणध्वनी यंत्र (मोबाईल फोन) शाप की वरदान?

سرگرمی نامے کے لیے ہدایات

- (۱) سرگرمی نامے میں دی ہوئی ہدایات کے مطابق خاکے صرف بین سے بنائیں۔
- (۲) تحریری حصے کی سرگرمیوں میں خاکے بنانے کی ضرورت نہیں ہے اور نہ ہی سوال لکھنا ضروری ہے۔ اس لیے وقت ضائع نہ کریں۔
- (۳) سرگرمی نامے کی معروضی سرگرمیوں اور قواعد پر مبنی سرگرمیوں کی جانچ امتحان ہدایات کے عین مطابق کرتا ہے، اس لیے ہدایات بغور پڑھیں۔
- (۴) سرگرمی نامے کا تحریری حصہ جانچتے وقت امتحان آپ کی تحریری مہارت، موثر انداز بیان، پرکشش خیالات، مناسب الفاظ، جملوں کے تسلسل، بر محل موزوں اشعار، محاورے، کہاوتوں اور بولی کے استعمال، املا وغیرہ پر خصوصی توجہ دیتے ہوئے نمبرات تقویض کرنا ہے۔
- (۵) خوش خطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

حصہ ۱: نثر۔ کل نمبرات 20

- سوال 1 :- (الف) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

- (۱) درج ذیل رواں خاکے مکمل کیجئے۔ (2)

استقبال کے لیے مصنف کی توقعات

	(i)
	(ii)
	(iii)
	(iv)

ریل کے سفر کے لیے درجہ اول کا ٹکٹ ملا۔ یہ بھی ہماری عالی جاہی کی علامت تھی۔ ٹکٹ دیکھنے والا ڈبے میں داخل ہوتا تو سر کہہ کر خطاب کرتے۔ خدا جانے انھیں کیسے محسوس ہو جاتا ہے کہ یہ عام آدمی نہیں، لفظین ہے۔ بہر حال ہم ان سے وہی سلوک کرتے جو ایک افسر کو درمیانے درجے کے سرکاری ملازم سے کرنا چاہیے اور اتفاق رائے اس بات پر ہوا کہ معمولی فرق ہے۔ چنانچہ رتلام اور مہو کے درمیان ہمارا مزاج عرش معلیٰ سے کچھ ہی ادھر تھا۔

آخر مہو کا اسٹیشن آ گیا۔ توقع تھی کہ ہمارے استقبال کے لیے فوج کا دستہ آئے گا، بینڈ ہوگا، موٹریں ہوں گی جن کے ڈرائیور ہمارے لیے دروازہ کھولیں گے اور بادب با ملاحظہ ہمیں اپنے بنگلوں تک پہنچادیں گے لیکن دیکھا تو یہاں کا بندوبست کسی قدر مختلف نظر آیا۔ استقبال کے لیے آدمی تو تھے لیکن ان میں ایسی وافر آدمیت نہ تھی۔ گاڑی رکی تو ہمارے ڈبے میں ایک گورا داخل ہوا جس کے بازو پر تین سفید دھجیاں لگی تھیں۔ آتے ہی بولا، ”اگر اس ڈبے میں کوئی کیڈٹ ہے، تو ابھی مت باہر نکلے۔“

ہم بیٹھ تو گئے لیکن اس گورے کی زبان بے حد گھردری لگی۔ علاوہ ازیں کیڈٹ کا لفظ سن کر کچھ تشویش سی ہوئی کہ ہم سے کوئی دھوکا تو نہیں ہو رہا۔ لفظین تو لفظین ہوا، یہ کیڈٹ کیا جنس ہے؟ چنانچہ ہمیں ذرا پچتہ سا شبہ ہونے لگا کہ ان انگریزوں نے لفظینی سے وصل کی کچھ خفیہ شرطیں بھی ٹھہرا رکھی ہیں جن سے ہمیں پہلے آگاہ نہیں کیا گیا۔

(2)

(۲) درج ذیل جملوں کے لیے صحیح متبادل جواب تلاش کر کے لکھئے۔

(i) ریل کے سفر کے لیے.....

(الف) درجہ دوم کا ٹکٹ ملا۔

(ب) درجہ اول کا ٹکٹ ملا۔

(ج) عام درجے کا ٹکٹ ملا۔

(د) ٹکٹ نہیں ملا۔

(ii) خدا جانے انھیں کیسے محسوس ہو جاتا کہ یہ.....

(الف) عام آدمی نہیں لفظین ہے۔

(ب) عام آدمی ہے اور مزدور ہے۔

(ج) عام آدمی نہیں، جرنیل ہے۔

(د) عام آدمی نہیں، کیپٹن ہے۔

(iii) ہمارے مزاج.....

(الف) عرشِ معلیٰ سے کچھ ہی اُدھر تھا۔

(ب) عرشِ معلیٰ سے کچھ ہی اُدھر تھا۔

(ج) عرشِ اعظم سے بہت اُدھر تھا۔

(د) عرشِ اعظم پر تھا۔

(iv) لیکن اس گورے کی زبان.....

(الف) بے حد شیریں لگی۔

(ب) بے حد تلخ لگی۔

(ج) بے حد گھردری لگی۔

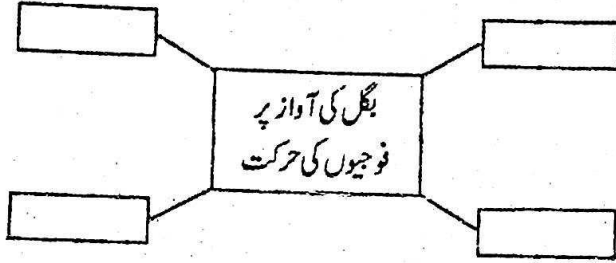
(د) بے حد نازک لگی۔

(3)

(۳) انسان میں انسانیت بھی ہونی چاہیے، ذاتی رائے تحریر کیجئے۔

(ب) درج ذیل درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

ایک چھوٹی سی چھاؤنی میں ایک بگل بردار رہتا تھا۔ اس کے بگل پر چھاؤنی جاگتی تھی۔ صبح سویرے گہری نیند سوتے فوجی بگل کی آواز پر چونک کر اٹھتے، جلدی جلدی کپڑے پہنتے اور نیم غنودگی میں قطاروں میں آکر کھڑے ہو جاتے۔ بگل کی لے اور اس کے اتار چڑھاؤ پر ڈرل شروع ہوتی۔ سپاہی سے افسر تک، سب اس کے بگل کی آواز پر دائیں سے بائیں اور بائیں سے دائیں ہوتے اور جب تک بگل بجتا رہتا، ان کی بھاگ دوڑ جاری رہتی۔ بگل بجاتے ہوئے بگل بردار کی آنکھوں میں تقاضا کی ایک شان ہوتی۔ اُسے اس بات کا احساس تھا کہ اس کے بگل کی آواز پر پوری پلاٹون ادھر سے ادھر ہو جاتی ہے اور وہ اکثر اپنی بیوی سے بھی اس کا ذکر کرتا۔

”بھلی مانس“ میرا بگل نہ بجے تو پوری پلٹن سوئی رہ جائے۔“

بیوی بے نیازی سے شانے ہلاتی تو وہ کہتا، ”جھوٹ نہیں بولتا۔ سپاہی کی تو کیا حیثیت؟، بڑا افسر تک میرے بگل کے تابع ہے۔“ پھر خود ہی اس کا سر بلند ہو جاتا..... ”میں کوئی معمولی چیز نہیں۔“

وہ اپنے بگل کو تھپتھپاتا، ”پوری پلٹن کیا، ساری چھاؤنی اس کی ماتحت ہے۔“ بیوی کی آنکھوں میں خاوند کے لیے ایک سرشاری کی سی کیفیت آ جاتی۔ واقعی وہ سچ

ہی کہتا ہوگا۔ اور اسے بگل والے کی بیوی ہونے پر فخر کا احساس ہوتا۔ بگل والا کبھی کبھی اپنے دوستوں سے بھی کہتا..... ”یہ بگل نہیں، اس کی آواز میں ایک جادو ہے اور اس جادو کا جادوگر میں ہوں۔“

(۲) درج ذیل کی سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

(i) بگل بردار کی آنکھوں کی کیفیت بیان کیجئے۔

(ii) بگل سے متعلق بگل بردار کا خیال بیان کیجئے۔

(۳) کسی مقصد کی تکمیل میں نظم و ضبط کی اہمیت پر اظہار خیال کیجئے۔

(ج) درج ذیل غیر درسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۲) درج ذیل جدولی خاکہ مکمل کیجئے۔

حاسد	محمود	حسد کا انجام
(i) قاتیل		
(ii)	حضرت آدم	

تماشا یہ ہے کہ حسد سے محمود کو بجائے ضرر پہنچنے کے فائدہ ہوتا ہے۔ یعنی غور کرو تو اس کی خواہش اور خوشی یہ ہوگی کہ اس کا یہ خواہ ہمیشہ تکلیف میں رہے۔ بس حسد کے رنج سے زیادہ اور کیا تکلیف ہو سکتی ہے، سوائے حاسد کے کوئی ظالم ایسا نہ دیکھا ہوگا جو بسبب اپنے ظلم کے آپ ہی مظلوم ہو۔ عجب لطف کی بات ہے کہ حاسد محمود کی دولت و نعمت کا زوال چاہتا ہے اور وہ زائل نہیں ہوتی بلکہ آپ ہی رنج میں گرفتار اور تمام لوگوں کی نظر میں ذلیل و خوار رہتا ہے اور اس صفت..... کے سبب سے کوئی شخص اس کی طرف التفات نہیں کرتا۔ سب کم حوصلہ اس کو سمجھتے ہیں۔ وہ سمجھتا تو یہ ہے کہ میں فلاں شخص کا دشمن ہوں اور حقیقت

میں اپنا ہی دشمن ہوتا ہے اور اس کا دوست بس جس کسی کو خدائے تعالیٰ نے کچھ بھی عقل و تمیز عنایت کی ہوگی اور وہ حسد کی حقیقت کو سمجھ لے گا تو ضرور اس سے اجتناب کرے گا۔ علاوہ اس کے مرض حسد کا ایک علاج یہ ہے کہ حسد کی راہ سے کسی کو لعنت و ملامت کرنے کا خیال آوے تو اس کی صفت اور ثنا کرنے لگے اگر تکبر کا ارادہ ہو تو تواضع اور فروتنی جتا دے۔ کسی کی نعمت و دولت کے زوال کے درپے ہونے کو جی چاہے تو اس کی زبانتی میں کوشش کرے اور اس سے بہتر کوئی علاج نہیں کہ محسود کی غیبت میں اس کی تعریف کرے جس سے یہ حاصل ہوگا کہ وہ سن کر خوش ہوگا اور اس کے دل میں محبت پیدا ہوگی اور اس کی محبت کا اثر اس کے دل میں بھی ہوگا اور انجام کو دوستی ہو جاوے گی اور حاسد کو اس بات کا بھی خیال چاہیے کہ یہ حسد وہ چیز ہے جس کے سبب برادران یوسف نے اپنے بھائی یوسف کے ساتھ حسد کر کے کیا نتیجہ اٹھایا اور قابیل نے اپنے بھائی ہابیل کو جو قتل کیا اور آخر کو ذلیل اور شرمندہ ہوا، منشا اس کا یہی حسد تھا۔ شیطان نے حضرت آدم سے جو حسد کیا، مردود و خلاق ہوا۔ کیا پھل پایا۔

(۲) ہدایت کے مطابق ذخیرۃ الفاظ کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔ (2)

(i) لفظ ”غیبت“ کا ہم معنی لفظ درج ذیل متبادلات سے تلاش کر کے لکھئے۔

(الف) غیر موجودگی (ب) پیٹھ پیچھے بُرائی کرنا
(ج) تعریف کرنا (د) غیب

(ii) درج ذیل ذخیرۃ الفاظ سے غیر متعلقہ لفظ تلاش کر کے لکھئے۔

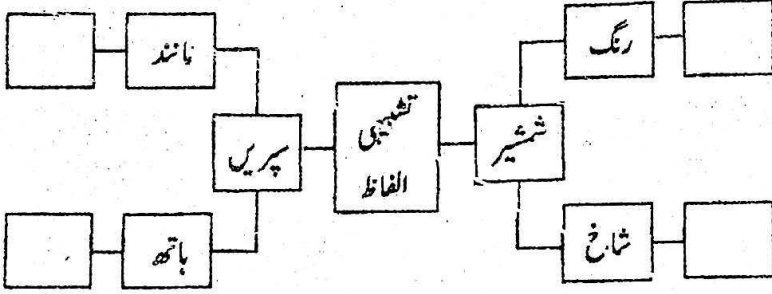
(الف) ذلیل (ب) ذلت
(ج) زایل (د) تذلیل

(۳) حسد سے متعلق ذاتی رائے تحریر کیجئے۔ (2)

حصہ ۲: نظم / غزل / قطعہ / رباعی۔ کل نمبرات 16

سوال 2 :- (الف) درج ذیل درسی نظم کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) تشبیہی الفاظ کی مدد سے شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

اس صف کے سرے پر جو چلی تیغ دو پیکر دم تیغ دو دم نے لیا اس صف کے سرے پر
پھر دوسری صف پر جو چلی واں سے پلٹ کر باقی کسی دشن کے بدن پر نہ رہا سر

گر طارم اعلیٰ پہ گے فرق لعین پر
گر فرق زمیں، گر بہ سرگا و زمیں پر

شمشیر جو تھی رنگ میں الماس کی مثال فرجان کی تھی شاخ کہ بس خوں سے ہوئی لال
تیروں کی یعنوں کے توازن پہ چلے بھال مانند ذرہ نہیں پسریں ہاتھوں میں فرباں

تھی چشم زرہ پوش شجاعت کے جو پل میں
اک دم میں گرفتار ہوئے دام اجل میں

وہ تیغ بلندی سے جو آتی سوئے پستی پستی میں جلا دیتی تھی وہ خرمن ہستی
ہستی کی نہ باقی رہی نامردوں کو مستی مستی انھیں پر خواب اہل کی ہوئی پستی

جس طرح سے گرتی تھی وہ انبوہ کے اوپر
بجلی بھی تڑپ کر نہ گرے کوہ کے اوپر

(۲) درج ذیل فقرہ کے لیے نظم کے اقتباس کی روشنی میں صحیح مفہوم تلاش کر کے لکھئے۔ (2)

(i) دوسری صف میں تلوار کے چلنے کا اثر

- (الف) دشمن کے بدن پر سر باقی رہا
(ب) کسی دشمن کے بدن پر سر باقی نہ رہا
(ج) کسی دشمن کا بدن باقی نہ رہا
(د) لشکر باقی نہ رہا

(ii) جب تیغ اوپر سے نیچے آئی

- (الف) پستی میں خرمن ہستی جلا دیتی
(ب) پستی میں گلشن ہستی جلا دیتی
(ج) بلندی میں دامن ہستی جلا دیتی
(د) پستی میں دامن ہستی جلا دیتی

(iii) مستی انہیں پر خواب اجل کی ہوئی

- (الف) پستی (ب) ہستی
(ج) مستی (د) کشتی

(iv) بجلی بھی تڑپ کر نہ گرے

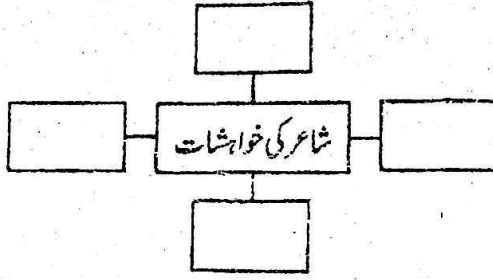
- (الف) ندی کے اوپر (ب) بازھ کے اوپر
(ج) کوہ کے اوپر (د) مٹی کے اوپر

(۳) درج ذیل شعر کی استہسانی وضاحت کیجئے۔ (2)

تھی چشم ذرہ پوش شجاعت کے جو پل میں
اک دم زمیں گرفتار ہوئے دام اجل میں

(ب) درج ذیل درسی غزل کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (6)

(1) درج ذیل شکی خاکہ مکمل کیجئے۔ (2)

سیم و گہر، نہ تاج و کمر چاہیے ہمیں
داؤ ہنر بہ طرزِ دگر چاہیے ہمیں
زخموں سے جو کہ چور ہیں، سب کی بصیرتیں
کس سے کہیں، شعورِ نظر چاہیے ہمیں
ہے رہروانِ شوق کو یہ بانگین بہت
چہرے پہ بس غبارِ سفر چاہیے ہمیں
اوروں سے مختلف ہم، ہمارا معاملہ
شوریدہ سر ہیں، دشت میں گھر چاہیے ہمیں
تم شوق سے خلاؤں کی پیمائش کرو
اپنی زمیں پہ راہ گزر چاہیے ہمیں
یہ ذات کا طلسم یہ بے منظری کی دھند
یوں ہے کہ چشمِ خویش بگر چاہیے ہمیں
یتیم زنی تو شیوہِ اہلِ قلم نہیں
ہیرے تراشنے کا ہنر چاہیے ہمیں
کیوں اے فضا چراغِ جلائیں چراغ سے
خوشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(2)

(۲) درج ذیل سرگرمیاں ایک جملے میں مکمل کیجئے۔

(i) شاعر جو نہیں چاہتا، اسے بیان کیجئے۔

(ii) چشم خویش نگر کا مطلب تحریر کیجئے۔

(2)

(۳) درج ذیل شعر کی استحصانی وضاحت کیجئے۔

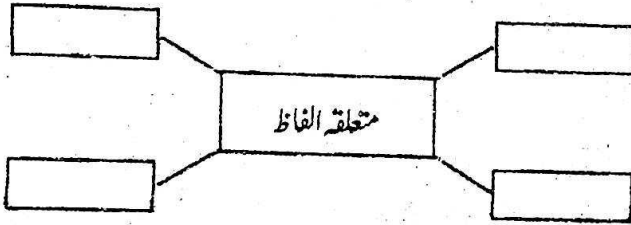
کیوں اے فضا چراغ جلائیں چراغ سے

خورشید اپنا، اپنی سحر چاہیے ہمیں

(4) درج ذیل شعری قطع کا بغور مطالعہ کر کے استحصان کلام کی سرگرمیاں ہدایات کے مطابق

مکمل کیجئے۔

(2) قطع میں آئے متعلقہ الفاظ کی مدد سے درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

دیکھتے ہیں جلوہ گل ہائے رنگا رنگ ہم

آخرش ہوگا وہی اک دن خزاں کے ہاتھ سے

پھر کہیں یہ گلشن و گل اور یہ سبزہ، ہوا

(۲) درج ذیل شعر کی استحصانی وضاحت کیجئے۔

ہے غنیمت کوئی دم نظارہ رنگ بہار

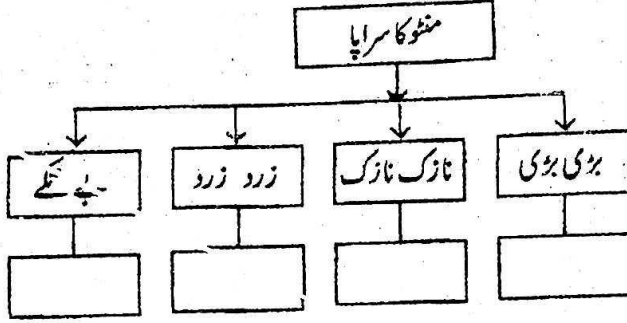
پھر کہیں یہ گلشن و گل اور یہ سبزہ، ہوا

حصہ ۳ : اضافی مطالعہ۔ کل نمبرات 12

سوال 3 :- (الف) درج ذیل اضافی مطالعہ کے اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(1) درج ذیل شبکی خاکہ مکمل کیجئے۔

(2)

دوسرے لمحے ہم دونوں پوری تندی سے جٹ کر بحث کرنے لگے کہ دو تین بار بات الجھ گئی، لیکن ذرا سا تکلف باقی تھا، لہذا دوسری ملاقات کے لیے اٹھا رکھی۔ کئی گھنٹے ہمارے جڑے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر جملے گزرتے رہے اور میں نے جلد ہی معلوم کیا کہ میری طرح منشو بھی بات کاٹنے کا عادی ہے۔ پوری بات سننے سے پہلے ہی بول پڑتا ہے اور جو رہا سہا تکلف تھا، وہ بھی غائب ہو گیا۔ باتوں نے بحث اور بحث نے باقاعدہ نوک جھونک کی صورت اختیار کر لی اور صرف چند گھنٹوں کی جان پہچان کے بل بوتے پر ہم نے ایک دوسرے کو نہایت ادبی قسم کے لفظوں میں احمق، بھٹکی اور کج بحث کہہ ڈالا۔

گھاسان کے بیچ میں نے ایک بار کنارے ہو کر غور سے دیکھا۔ موٹے موٹے شیشوں کے پیچھے لپکتی بڑی بڑی سیاہ چلیوں والی آنکھیں جنہیں دیکھ کر مجھے بے ساختہ مور کے پر یاد آ گئے۔ مور کے پر اور آنکھوں کا کیا جوڑ؟ یہ مجھے کبھی نہ معلوم ہو سکا۔ مگر جب بھی میں نے ان آنکھوں کو دیکھا، مجھے مور کے پر یاد آ گئے۔ شاید رعونت اور گستاخی کے ساتھ ساتھ ان میں بے ساختہ شگفتگی مجھے مور کے پروں کی یاد دلاتی تھی۔ ان آنکھوں کو دیکھ کر میرا دل دھک سے رہ گیا۔ انہیں تو میں نے کہیں دیکھا ہے۔ بہت قریب سے دیکھا ہے۔ تہقہہ

لگاتے، سنجیدگی سے مسکراتے، طنز کے نشتر برساتے اور پھر نزع کے عالم میں پھراتے، وہی نازک نازک ہاتھ پر، سر پر ٹوکرا بھر بال، پچکے زرد زرد گال اور کچھ بے نکلے سے دانت۔ نہ جانے کس بات پر میں نے کہا، ”یہ بالکل غلط ہے“ اور ہم باقاعدہ لڑ پڑے۔

(۲) درج ذیل کے لیے صحیح متبادل تلاش کر کے لکھئے۔

(i) ہم دونوں پوری تندہی سے جُٹ کر

(الف) بات کرنے لگے (ب) گفتگو کرنے لگے

(ج) بحث کرنے لگے (د) تکرار کرنے لگے

(ii) کئی گھنٹے ہمارے جڑے مشینوں کی طرح مختلف موضوعات پر

(الف) جملے کترتے رہے (ب) جملے بناتے رہے

(ج) جملے کاٹتے رہے (د) جملے جماتے رہے

(iii) جب بھی ان آنکھوں کو میں نے دیکھا مجھے

(الف) مور کے پیر یاد آ گئے (ب) مور کے پر یاد آ گئے

(ج) مور کا سر یاد آ گیا (د) مور کی آنکھیں یاد آ گئیں

(iv) طنز کے نشتر برساتے اور نزع کے

(الف) عالم میں گھبراتے (ب) عالم میں شر ماتے

(ج) عالم میں پھراتے (د) عالم میں مسکراتے

(۳) بحث اور جھگڑے میں فرق بیان کیجئے۔

(2)

(ب) درج ذیل میں سے کوئی دو سرگرمیاں ہدایت کے مطابق مکمل کیجئے۔

(۱) مصنفہ اور منٹو کی پہلی ملاقات کا احوال بیان کیجئے۔

(۲) پاکستان جانے کے بعد منٹو کے حالات بیان کیجئے۔

(6)

- (۳) خاکے سے باقر مہدی کی جن خوبیوں کا اظہار ہوتا ہے، انہیں تحریر کیجئے۔
 (۴) خاکے میں باقر مہدی اور قاضی سلیم کے اختلاف پر مبنی واقعہ مختصراً بیان کیجئے۔
 (۵) خاکہ نگار کے نزدیک باقر مہدی کی شخصیت کا تابناک پہلو بیان کیجئے۔

حصہ ۴ : قواعد۔ کل نمبرات 14

- (8) سوال 4 :- (الف) ہدایات کے مطابق سرگرمیاں مکمل کیجئے۔
- (1) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجئے۔
 (i) کھوے سے کھوا تھیلنا
 (ii) روح کا پنا
- (2) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
 (i) بعد لمحہ کے شاہزادے پر بے ہوشی طاری ہوئی۔
 (منفی جملے میں تھویل کیجئے)
 (ii) تم سمجھتے ہو کہ میں مجبور نہیں؟
 (استفہامیہ اقراری میں تبدیل کیجئے)
- (2) ہدایت کے مطابق سرگرمی مکمل کیجئے۔ (کوئی ایک)
 (i) نم ہوا کے دوش پر ایک دل دوز کراہ سنائی دی۔
 (حرنی تجزیہ کیجئے)
 (ii) گورا وہی حرکتیں کرتا تھا جو لفٹینی کے منافی تھیں۔
 (نحوی تجزیہ کیجئے)
- (2) ذیل کے جملوں میں موجود لفظی مرکبات کو جدول کے مطابق تقسیم کیجئے۔
 (i) نیل گاڑی اور ریل گاڑی کا کوئی موازنہ نہیں ہے۔

(ii) میں اپنے پرنسپل صاحب کا بھی شکر گزار ہوں۔

انگریزی + عربی	ہندی + ہندی

(6) (ب) ہدایات کے مطابق ذیل کی سرگرمیاں مکمل کیجئے۔

(2) (1) ہدایت کے مطابق کوئی ایک سرگرمی مکمل کیجئے۔

(i) بوند تھمی نہیں ہے اب کے سال

چرخ گویا ہے، آب درغربال

درج بالا شعر کی صنعت پہچان کر اس کی قسم بتائیے۔

(ii) اس کے دست و دل کے رشک و شرم سے

خون ہے دل کا لہ کا، دریا ہے آب

درج بالا شعر سے لف و نشر سے ربط والے الفاظ آئے سامنے لکھئے۔

(1) (۲) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک شعر میں آنے والی تجنیس کا نام لکھئے۔

(i) نہ تھا ثانی او سے روئے زمیں پر

مجھے اس کے حکم میں سب بحر ہوا بر

(ii) نہیں عشق سے زرد، زردار میں ہوں

اگر ہے وہ یوسف، خریدار میں ہوں

(3) (۳) درج ذیل اشعار میں سے کسی ایک کی تفتیح کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(i) ادب تا چند اے دستِ ہوس قاتل کے دامن کا

سنجھل سکتا نہیں اب دوش سے بوجھ اپنی گردن کا

(ii) مقاماتِ اربابِ جاں اور بکلی ہیں

مکان اور بھی لامکان اور بھی ہیں

سوال 5 :- (الف) ”مثالی معلم“ کا ایوارڈ پانے والے کسی معلم سے انٹرویو کے لئے درج ذیل نکات کی

مدد سے سوالات ترتیب دیجئے۔

(i) ایوارڈ دینے والی تنظیم۔

(ii) تدریسی خدمات۔

(iii) طلبہ کے نام پیغام۔

(iv) اساتذہ کے نام پیغام۔

(v) مزید نکات

(ب) کسی جوئیز کالج کے افتتاح کا تعارف نامہ درج ذیل نکات کی مدد سے ترتیب

دیجئے۔

(i) کالج کا نام اور پتہ۔

(ii) ای میل اور ویب سائٹ۔

(iii) شعبے اور مضامین۔

(iv) کالج کی خصوصیات۔

(v) دیگر سہولیات۔

(ج) آپ کے کالج میں منعقدہ ”شجر کاری مہم“ کی روداد ۱۰ تا ۱۲ جملوں میں قلم بند کیجئے۔ (5)

(د) سیلاب سے ہونے والی تباہ کاریوں سے متعلق فیچر تحریر کیجئے۔ (4)

Marks: 80

Sub. English

Time: Three Hours

SECTION I – PROSE

(Reading for Comprehension, Language Study, Summary, Mind Mapping)

Q.1 A) Read the extract and complete the activities given below. (12)

There was a pause as cars hooted on the road, jutka drivers swore at their horses and the babble of the crowd agitated the semi-darkness of the park. The other sat down, sucking his cheroot, puffing out, sat there ruthlessly. The astrologer felt very uncomfortable. "Here, take your anna back. I am not used to such challenges. It is late for me today..... He made preparations to bundle up. The other held his wrist and said, "You can't get out of it now. You dragged me in while I was passing." The astrologer shivered in his grip; and his voice shook and became faint. "Leave me today. I will speak to you tomorrow." The other thrust his palm in his face and said, "Challenge is challenge. Go on." The astrologer proceeded with his throat drying up. "There is a woman

"Stop," said the other. "I don't want all that. Shall I succeed in my present search or not? Answer this and go. Otherwise I will not let you go till you disgorge all your coins." The astrologer muttered a few and replied, "All right. I will speak. But will you give me a rupee if what I say is convincing? Otherwise I will not open my mouth. and you may do what you like." After a good deal of haggling the other agreed. The astrologer said, "You were left for dead. Am I right?" "Ah, tell me more."

"A knife has passed through you once?" said the astrologer.

"Good fellow!" He bared his chest to show the scar. "What else?"

"And then you were pushed into a well nearby in the field. You were left for dead."

"I should have been dead if some passerby had not chanced to peep into the well," exclaimed the other, overwhelmed by enthusiasm.

A1. Order (2)

Rearrange the jumbled order sentences as per the events happened.

- 1) The passer-by saved the stranger.
- 2) The astrologer gave secret information of the stranger.
- 3) The stranger insisted the astrologer to give answer to his question.
- 4) The astrologer refused to accept the challenge.

A2. Give information (2)

The astrologer gives information of the events happened in the life of the stranger.

Write it.

A3. Give proof. (2)

The astrologer feared due the encounter with the stranger. Give its proof from the extract.

A4. Personal Response (2)

Imagine you were in the place of the astrologer. Give your ways to deal with the stranger.

A5. Language Study (Do as directed) (2)

a) The astrologer felt very uncomfortable. (Make exclamatory sentence)

b) He made preparations to bundle up. (Use – so that)

A6. Vocabulary (2)

Write antonyms of the following words from the extract:

a) agitated b) uncomfortable c) like d) dead

B) Language Study (4)

1) Do as directed / Transformation of Sentence

a) You should wear your uniform.

(Rewrite the sentence choosing the correct modal auxiliary showing ability.)

- 1) must 2) can 3) will 4) may

b) Begging is a curse on humanity.

(State whether the underlined word is gerund or present participle.)

c) Before we left the class, we (complete) our assignments.

(Rewrite the sentence using the correct verb form of the word given in the bracket.)

2) Spot the error.

I am agree with you in this matter.

Q.2 A) Read the extract and complete the activities given below.

(12)

When shoes were first made, they were made flat without a heel. Since normal walking requires that the heel of the foot should strike the ground before the toes, these early shoes used to wear out quickly at the heel, prompting shoemakers to reinforce the heel, and so creating heeled shoes.

Women have been wearing high- heeled shoes for centuries in the pursuit of fashion. However, regularly wearing shoes with high heels can be hazardous. The biggest risk, perhaps, is losing your balance and breaking an ankle. Wearing high heels interferes with your normal gait. They throw your weight forward, making it difficult to sustain upright balance. They force you to use a lot of extra muscular effort to keep from falling forward. Much of this extra effort is concentrated in the lower back arch, which can lead to back pain. Experts warn that high heels can also result in a variety of foot problems, including metatarsalgia, which is pain in the ball of the foot. Another condition called Morton's neuroma, which is 10 times more common in women than men, is caused by the thickening of tissue around a nerve between the third and fourth toes. It usually envelops in response to imitation and excessive pressure, such as the burden of weight high heels place on the ball of the foot.

However, if one cannot resist wearing 'heels, the following tips can help to keep your feet healthy. Always wear the correct fit. Have both feet measured the next time you buy shoes. You will probably find that one foot is larger than the other – always buy shoes to fit the larger foot. never buy shoes that are too tight. Buy shoes later in the day when your feet are a bit swollen. Never wear a heel higher than 6.5 cm. Only buy heels that you are comfortable in.

A1. True / False

(2)

Rewrite the following statements and state whether they are true or false.

- 1) Initial shoes were without a heel.
- 2) Women have been wearing high- heeled shoes for centuries to get comfort.
- 3) High heels can create a variety of foot problems. 4) Always wear a heel higher than 6.5

A2. Give information

(2)

Write any four drawbacks of regularly wearing shoes with high heels.

A3. Guessing

(2)

Guess the intention of writing this extract.

A4. Personal Response

(2)

To wear shoes with high heels is good or bad. (Give your opinion)

A5. Language study

(2)

Do as directed.

- 1) They throw your weight forward, making it difficult to sustain upright balance.

Always wear the correct fit.

(Make it compound sentence.) 2)

(Choose the correct alternative that shows the type of this sentence)

a) Interrogative sentence b) Imperative sentence

c) Exclamatory sentence

(2)

A6. Vocabulary

Write the correct meaning of the following words from the given alternatives.

1) Centuries

a) Thousands of years

b) Hundreds of years

2) Hazardous

a) Dangerous

b) Hard

3) Gait

a) Style of giving

b) Style of walking

4) Pursuit

a) Carrying purse and suit

b) To achieve something

B) Summary Writing

Write a brief summary of the above extract with the help of the points given below. (3)

Suggest a suitable title for it.

Earlier shoes, need of high heels, drawbacks of wearing high heels regularly, suggestions about wearing shoes etc.

C) Mind Mapping

(3)

Develop a 'Mind Mapping' frame / design to show the 'Benefits of games and sports' to the students.

You can take the help of the following points in order to develop each of them into further branches:

Fitness and stamina, team spirit and sportsmanship, group behaviour, killer's instinct, will to win etc.

SECTION II - POETRY (POETRY AND APPRECIATION)

Q.3 A) Read the extract and complete the activities given below.

(10)

The Sun in the heaven was shining gay,
All things were joyful on that day;
The sea-birds scream'd as they wheel'd round,
And there was joyaunce in their sound.

The buoy of the Inch-cape Bell was seen
A darker speck on the ocean green;
Sir Ralph the Rover walk'd his deck,
And fix'd his eye on the darker speck.

He felt the cheering power of spring,
It made him whistle, it made him sing;
His heart was mirthful to excess,
But the Rover's mirth was wickedness.

His eye was on the Inchcape Float;
Quoth he, "My men, put out the boat,
And row me to the Inchcape Rock,

And I'll plague the Abbot of Aberbrothok."

A1. Pick out (2)

Pick out the two lines from the extract that show the joyful atmosphere.

A2. Intention (2)

Write the intension of Ralph to sail near the Inchcape Rock.

A3. Personal response (2)

Give your any one experience of journey by sca.

A4. Poetic device (2)

- a) Write rhyming words of each stanza.
- b) It made him whistle, it made him sing. (Name the figure of speech used here)

A5. Poetic creativity (2)

Add your two poetic lines to continue the theme of the stanza.

He felt the cheering power of spring, It made
him whistle, it made him sing;

B) APPRECIATION (4)

Read the extract and write as per the instructions:

Is anybody happier because you passed his way?
Does anyone remember that you spoke to him today?
This day is almost over, and its toiling time is through; Is
there anyone to utter now a kindly word of you?

Did you give a cheerful greeting to the friend who came along?
Or a churlish sort of "Howdy" and then vanish in the throng? Were you
selfish pure and simple as you rushed along the way, Or is someone
mighty grateful for a deed you did today?

Can you say tonight, in parting with the day that's slipping fast, That you
helped a single brother of the many that you passed?
Is a single heart rejoicing over what you did or said;
Does a man whose hopes were fading now with courage look ahead?

Did you waste the day, or lose it; was it well or sorely spent?
Did you leave a trail of kindness or a scar of discontent?
As you close your eyes in slumber do you think that God would say,
You have earned one more tomorrow by the work you did today?

Write an appreciation of the poem - 'Have You Earned Your Tomorrow' using the following points.

- a) Theme of the poem
- b) Poetic device
- c) Message of the poem
- d) Special feature

SECTION III - Writing Skills

Q.4 A) Complete the activities as per the instructions given below.

1) Drafting a Virtual Message (4)

Read the given conversation between Rakesh and Mrs. Sarkar. Draft the message in 50 words. Do not add any new information.

Rakesh : Hello, may I speak to Dr. Sarkar?
 Mrs Sarkar : He has gone to the hospital to attend the OPD. May I know who is speaking?
 Rakesh : Yes. I am Rakesh Sood. My wife has been having a severe headache since yesterday. Since this morning she has also developed a high temperature. I would be very grateful if the doctor could come over to our place to examine her.
 Mrs Sarkar : Of course. Please let me note down your address.
 Rakesh : It is B-49, New Colony.
 Mrs Sarkar : I will give him your message as soon as he returns.
 Rakesh : Thank you.

OR

2) Statement of Purpose

(4)

Write a Statement of Purpose as a part of your application to join nursing college. (Write in 100 words)

You have visited a hospital and saw the work of nursing. You liked the service and dedication of them. Your favourite subject in junior college is Biology. You desire to join the nursing course.

OR

3) Group Discussion

(4)

Have a group discussion on the following topics: Clean India

Evaluator: Anita, Tushar, Mahendra - you all have been given few minutes to think on your topic for today's group discussion, which is 'Clean India'. You may now begin the discussion.

Who would like to start?

Q.4 B) Complete the activities as per the instructions given below.

1) E-mail Writing

(4)

Write an e - mail to the S.T. Depot Manager using the following points.

Your college is 15 km away from your native place. You go to college by S.T.bus. The bus timings are not convenient for you and other students. Write an e- mail to the S.T. Depot Manager of your area.

Write an e - mail to: depot.manager@yahoo.com Use proper template to write e- mail.

OR

2) Report Writing

(4)

Write a report of the celebration of Maharashtra day in your junior college. (Write in 100 words)

Hints: The time students assembled in college, the arrival of the chief guest and others dignitaries, flag - hoisting, Speeches, detailed program, cultural programme, vote of thanks etc.

OR

3) Framing Interview Questions

(4)

Imagine that you are going to interview a very well-known political leader and social activist of the district. Prepare a set of 8-10 questions focusing on his/her social behaviour and the activities he/she carries out.

Name of the Interviewee (distinguished personality)

Area of success/reputation

Date/venue/time

Duration of interview

Questions:

1	Reaction after victory in election

2	Family background/politics

3	Instance to join politics

4	Opinion about social service politics

5	Changes expected in people

6	Work priority

7	Policy against corruption

8	Dream for state

Q.4 C) Complete the activities as per the instructions given below.

1) Speech Writing

(4)

Prepare a speech to be made before your class appealing students to make a will to donate eyes. (Write in 100 words) Use the following points:

Make an appeal to donate eyes, show its need and importance, use slogans, use rhetorical questions, give process to donate eyes.

OR

2) Compering

(4)

Imagine that you are a comper of a 'Prize Distribution Ceremony' of your college. Write a script of the same. (Write in 100 words)

Use the following points-

1) Introduction

2) Lighting the lamp

3) Welcome song

4) Introductory speech

5) Felicitation

6) Main event

7) Speech of the guest

8) Vote of thanks

OR

3) Expansion of Ideas

(4)

Expand the idea inherent in the following statement-

"One should eat to live, not live to eat - Franklin." (Write in 100 words)

Use the following points:-

Explain the statement, Give examples, Give message given in the statement.

Q.4 D) Complete the activities as per the instructions given below.

1) Blog Writing

(4)

Write a blog using proper format on the topic- Communication Skills.

Hints: Explain the term, Give its benefits, Suggest ways to improve this skill, add your own points, give header, footer etc. (Write answer in blog template)

(Write in 100 words)

OR

2) Review Writing

Write a film review that you have seen recently using the following points. (4)

a) Story
 b) Characterisation
 c) Music and songs
 d) Theme
 e) Action
 f) Special features
 g) Weak points
 h) Your opinion about the film

(Write in 100 words)

OR

3) Appeal Writing

Sharda Social Club, Kolhapur arranged a save water – save earth drive for five days. Prepare an appeal to the people to join it. (4)

Hints:

- 1) Give programmes 2) Time and date
 3) Contact information 4) Use picture/decorative frame.

SECTION IV – Literary Genre

Q.5 (A) Complete the activities given below as per the instructions.

1. Match the column 'A' with 'B'.

(2)

A	B
1) Theme	a) The struggle between the opposite forces in the story
2) Style	b) The background in which the story takes place
3) Setting	c) The central idea in the novel which can be expressed in a nutshell.
4) Conflict	d) The language and the techniques used for the narration of the course of events

2. Pick out the odd element from the group.

(2)

- (i) Arun Joshi, Vikram Seth, Graham Greene, Kiran Nagarkar
 (ii) Place, Period, Theme, Climate, Lifestyle
 (iii) Theme, Plot, Character, Novella
 (iv) Billy Budd, The Turn of The Screw, Pearl, Joseph Conrad, Death in Venice

(B) Answer in about 50 words to the questions.

1. Language:

(2)

Read the dialogue and find out who the speaker is, his/her tone, the style, significance etc. of the dialogue.

"Then why do we have to do P.T.? Why don't they take only the kids who need it?"

2. Character:

(2)

Give a brief character-sketch of – Miss Phillips

(C) Answer in about 50 words to the questions.

1. Theme:

(2)

Write 4-5 sentences on the 'Time' as a theme of the extract.

2. Setting:

(2)

Describe the importance of the following place in the development of the plot and behaviour of the characters. 'Place: Liverpool'

(D) Answer in about 50 words to the questions.

1. Language

(2)

Elaborate the following line in the light of the novel/extract, "The Sign of Four"-

"You really are an automation- a calculating machine"

2. Character:

(2)

Describe the character of Sherlock Holmes.